Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 283 (10575) | 1977 чылдың декабрь 2, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кеп.

ЧЫЛДЫЫН КҮҮСЕТКЕН

Улуг-Хемде «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң малчыннары онгу беш чылдың ийиги чылының күрүнеге сүт садар планын күүсеткеш, 1978 чылдың үлүүнге киириштир ажылдап кирипкен. Ажыл-агый 730 тонна сүттү бо чылын саткан.

Ажыл-агыйның фермалар аразында социалистиг чарыжынга Арыскан сүт-бараан фермазының коллективи дээре көргүзүгнү чедип алган. Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге, ында инек бүрүзүнге онаажтыр сүт саалдазы 56 килограмм немей өскен. Саанчылардан Бадынам Балчыммаа, Стаакай Чаш бир саар инекке онаажтыр 1786—1624 кг сүттү саап алгаш, мурнуку одуругда чоруп орарлар.

СЭКП-НИҢ XXV СЪЕЗДИЗИНИҢ ШИИТПИРЛЕРИН — АМЫДЫРАЛГА!

Мал кыштагладыышкыны — хүннүң чугула айтырыы

ХҮР БОЛЗУН ДЭЭШ

«Торгалыг» совхозтуң малчыннары кышка удур белеткел ажылдарын багай эвес чоруткан. Совхоз сиген белеткээр планын ажыр күүсеткен, ол дээрге малды хүр кыш ажыларынга кончуг чугула хемчегдир. Белеткээн мал чеминиң чамдыызын шөлдерге кажаалап, өскезин кыштагларже дажып турар. Ында тракторларлыг, машиналарлыг тускай звенолар ажылдап турар. Механизаторлар Мерген Сүгежик, Серембил Маадыр, Петр Сат, Түлүш Чымба, Доңгак Кара-оол, Александр Кертик олар мал кыштагладыышкынынга бодунуң үлүг-хуузун киирип, сиген сөөртүлгезинде кызымак ажылдап турарлар. Олар республиканың мурнакчы малчыннарының мал кыштагладыышкынын организастыг эрттиреринге бо чугула адырга дузалажып турар кижилерниң бедик ролюнуң дугайында демдеглеп, оларны мал ажылын эки хандырарынче кыйгырганын хүлээп ап, күш-ажылчы ёзу-биле харыылап турарлар. Олар өске эш-өөрү-биле кады Успа хөлдүң шыпаалында кезип, пресстээн сигенни Дытчык-Кыры, Чоза, Кара-Тал, Кадый ынчаар орук-чирип берге кыштагларже чедирип турар.

Бо чылын совхоз үлегерлиг 5 кажааларны, экижидип кылган 4 чуртталга бажыңнарын туткан. Чаа-Суур, Сарыг-Хөл салбырларында 3 кудукту казып, ажыглалга киирген.

Кышка удур белеткелди ылаңгыя Кара-Тал, Ирбитей, Кадый-Бажы бригадалары эки чоруткан. Кыштаг бүрүзүнде 10—15 тонна сиген, 5—6 тонна көк сула чедиртинген. Суг кудар оңгачалар, шагжалар, десшилер кодан санында бар. Ам безин совхозтуң девискээринде хар дыка кылынпадыр чаапкан — берге кыш болур чадавас. Ынчангаш малчыннар сигенни шын чарыгдаар, кайы хамаан чок төтчеглээр чорукту болдурбазын кичээп турарлар. Ол ышкаш одарларны план ёзугаар ажыглаар деп көрген. Бригада бүрүзүнде улусчу контрольдуң постуларын тургускан. Ажыл-агыйның бүгү тускай эртемниглерин база тус-тус участоктарда быжыглаан. Водовоз чолаачылары Доңгак Экер-оол, Борис Санчат, Моңгуш Аржай-оол, Түлүш Төгүс-оол тускай график ёзугаар ажылдап, кыштагларга сугну үзүктел чок чедирип турар.

Хойжу бригадалар төптеринде чунар-бажыңнар, кызыл-булуңнар ажылдап турар. Малчыннар ортузунга зооветөөредилгениң баштайгы кичээлдери эрткен. Оон аңгыда малчыннар ССРЭ-ниң чаа Конституциязын, эш Л. И. Брежневтиң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязынга илеткелин өөренип турарлар.

Малчыннарның амыдырал хандырылгазын мурнуку чылдардан дээре организастаан. Автолавкалар үргүлчү чоруп, солун-сеткүүлдү малчыннарга чедирип турар.

Торгалыгжылар мал кыштагладыышкыны организастыг, чедиишкинниг болзун дээш бүгү чүүлдерни кылып турар.

Н. ДАМДЫН.

Өвүр район.

◆

Республиканың сүт-бараан фермаларының аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда «Саян» совхозтуң Могай сүт-бараан фермазы чоруп турар. Кодээ Совет депутады Галина Михайловна Самусь ол ферманың тергиин саанчызы. Ол октябрьдан эгелээш келир чылдың үлүүнде ажылдап турар болгаш бо чылын аңаа быжыглаан үжен инээниң бирээзинден-не 3 муң ажыг килограмм сүттү сагган. Саанчы республиканың мурнакчы малчыннарының кыйгырыын изии-биле деткип, бо кыштаглаашкын үезинде саап турар инектериниң продуктулуг чоруун кудулатпас сорулганы салып алган ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Г. САМУСЬ.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

◆

ИЗИГ ЧҮҮЛДҮГЗҮНҮҮШКҮН

Улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң IV сессиязы болуп эрткен. «ССРЭ Конституциязынга, СЭКП Төп Комитединиң октябрь (1977 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге, СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ээлчег чок чедиги сессиязынга илеткелинге холбаштыр улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң сорулгаларының дугайында» хоорнуүскомнуң даргазы депутат Ш. К. Кууларның илеткелин аңаа дыңнап, чугаалашкан.

СЭКП ТК-ның октябрь (1977 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, чаа Үндезин Хоойлуну, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ээлчег чок чедиги сессиязынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң илеткелин хоорайның ажыл-ишчилери долузу-биле чүүлдүгзүнүп деткип, ону ажыл-чорудулгазынга удуртулга болдуруп, СЭКП-ниң XXV съездизиниң салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш шудургу ажылдап турарын илеткелчи болгаш санал берген депутаттар сессияга чугаалаан.

Чаа Үндезин Хоойлунуң идеяларынга сорук кирген кызылчылар онгу беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты калбарткан. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери продукция сайгарарының он айлар планын 103,8 хуу күүсеткен. Тудуг организациялары 27 миллион рубльдиң капитал салыышкынын шиңгээдип алган, эрткен чылдың бо үезинден 15 хуу хөй.

Коммунал ажыл-агый, амыдырал хандырылга, садыг болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырлары чамдык эки көргүзүглерни чедип алган.

Кылдынган ажылдар-биле чергелештир хоорай Совединиң күүскомунуң, оон килдистериниң болгаш эргелелдериниң, ажыл-агый удуртукчуларының ажылында четпестер барын сессияга шүгүмчүлээн.

СЭКП обкомунуң секретары Г. Н. Долгополов сессияның ажылынга киришкен.

Чугаалашкан айтырыгны бир эп-сеткилдиг чүүлдүгзүнүп деткип, ону ажыл-чорудулгага удуртулга болдурарын айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган.

ШЕКПЭЭРДЕН МЕДЭЭЛЕР

ЮБИЛЕЙЛИГ чылда ниитиниң малынга сиген болгаш силос белеткээр талазы-биле планныг онаалдаларын Барыын-Хемчикте «Шекпээр» совхозтуң ажыл-ишчилери ажыр күүсеткен болза-даа дүжүт куду болганындан саваң бөлүп алыр план чедир күүсеттинмээн. Ынчангаш мал чемин камнаар, аңаа холуур сорулга-биле ажыл-агый Ак-Чыраажы хыыргыыш белеткээри-биле ийи механизастаан звенону чорудкан. Олар бир ай иштинде аңаа хыыргыыш пресстээр. Совхозтуң дирекциязы механизаторларның ажылдап, чурттаарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургускан. Механизаторларның белеткээни баштайгы прессер совхозта кээп эгелээн.

* * *

Совхозтуң төвүнде малчыннар уругларынга чаа ясли-садты ажыткан. Орта малчыннарның бичии уруглары дүн, хүн иштинде доктаамал чурттаарлар. Ясли-садтың дериг-херекселдерин, уруглар ойнаар ойнаарактарны совхоз садып, эки дерип кылган. Уруглар кижизидикчилерин, оон ажылдакчыларын тургускан, шалыңын совхоз төлеп берип турар.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазын экижидер, бичии чаштарның эки өзүп, доругарынга улуг сагыш салыышкынның бир көскү херечизи бо болур. Ам каас-чараш, чылыг, чырык ясли-садта малчыннарның 30 уруглары омак-хөглүг өзүп турарлар.

Совхозтуң Суг-Кажаа сүт-бараан фермазында база 30 уруглар чурттаар ясли-садтың чаа бажыңын чоокта чаа ажыглалга киирген. Моон мурнунда бичии бажыңга турган саанчыларның уруглары ам делгем, улуг, бүгү талазы-биле таарымчалыг кылдыр туттунган бажыңче көжүп киргеннер.

Уругларының өзүп быжыгарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузуп турары дээш совхозтуң малчыннары өөрүп, четтиргенин илереткен.

* * *

СОВХОЗТУҢ парткому, дирекциязы малчыннарның кышкы үеде өөредилгезинче кол кичээнгейни углаан. Малчыннарны өөредириниң тускай программазын, пропагандистерни, доктаамал өөренир хүнүн бадылаан. Кол кичээнгейни зооветеринарлыг болгаш амгы үениң политиктиг, экономиктиг билиглеринче салган.

Ноябрь айның өөредилгези совхозтуң Биче-Тей, Аянгаты салбырларынга, Актың малчыннарынга эртиилээн. Эрткен кичээлдерге совхоз директору Ш. Д. Ооржак, партком секретары М. Б. Кара-Сал, зоотехник К. Б. Моңгуш болгаш өске-даа специалистер СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң Улуг Октябрьның 60 чылынга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралга илеткелин, чаа Конституция дугайында чүүлдерни малчыннарга таныштырган.

Х. МОНГУШ.

Л. И. Брежневтиң болгаш А. А. Громыконуң А. Х. Хаддам-биле беседазы

Найыралдың ап-чоруув кылып Совет Эвилелинде чедип келген Араб социалистиг чаартылга партиязының удуртулгазының кежигүну, Сирия Араб Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, даштыкы херектер министри А. Х. Хаддамны СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүну, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко хүлээп алган.

АСЧП-ның Чиңгине секретары, САР-ның Президентизи Х. Асадтың хуузунда чорутнан бижиин А. Х. Хаддам Л. И. Брежневке дамчыдып берген.

Найыралдың болгаш бот-бодун бүрүн-биле билчиринии байдалынга эрткен беседаның үезинде Чоокку Чөөн чүкте байдалга, ол девискээрге чөптүг болгаш быжыг тайбыңны тургузарынга, а ол ышкаш совет-сирия харылзааларны улам ыңай хөгжүдеринге хамаарышкан айтырыглар талазы-биле үзел-бодалдарның ниитизи демдеглеттинген.

Ийи чурттуң бүгү талалыг кады ажылдажылгазының чедиишкинниг хөгжүлдезинге сеткил ханыышкынын ийи тала илергейлээн болгаш боттарының найыралдыг харылзааларын улам ыңай быжыглаарын база хавыладырын Совет Эвилели болгаш Сирия Араб Республика боттарының даштыкы политиказының чугула сорулгазы кылдыр көрүп турарын онзалап демдеглээн. Боттарының аразында найыралды болгаш кады ажылдажылганы үзер дээн кандыг-даа оралдажыышкыннарга Совет Эвилели болгаш Сирия шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бээр апаар.

Чамдык араб чурттарның удуртукчуларының ам-даа салдынмайн турары бүдүү чажыт дугуржулга кылыр чоруктарны болдурбас байдалдарга болгаш Палестинаның араб улузунуң дүрүм ёзугаар төлээлекчизи — Палестинаны хостаар организацияның бүрүн эргелиг киржилгези-биле Чоокку Чөөн чүк айтырыын бүрүну-биле шиитпирлээрин чедип алырынга Совет Эвилелиниң болгаш Сирияның шиитпирлии илергейлеттинген. Бир эвес Женева конференциязы чыылдынмайн баар болза, ол таварылгада аар-берге харысалганы аңаа шаптыктаап кижилерге онаажыр апаар.

Совет Эвилели интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазының ленинчи принциптерин удуртулга болдурбушаан, империализмниң чимзеңнишкиннеринге удур, израиль агрессияның уржуктарын узуткап чок кылыры дээш Араб Чөөн Чүктүң хосталга болгаш демишилге күштериниң демиселинге оларның талазында быжыы-биле туруп турар деп, Л. И. Брежнев айыткан.

Делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынче болгаш бүгү-нити тайбыңны быжыглаарынче угланган Совет Эвилелиниң даштыкы политиктиг угланыышкынын А. Х. Хаддам Сирия Араб Республиканың удуртулгазының болгаш чонунуң өмүнээзинден бедии-биле үнелээн. Араб улустарның шынныг херээн, Чоокку Чөөн чүкке чөптүг болгаш быжыг тайбың дээш оларның демиселин чайгылыш чок деткип турары дээш Совет Эвилелинге өөрүп четтиришкинин ол илергейлээн.

Беседага ССРЭ-ниң САР-да элчини Ю. Н. Черняков, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының референтизи Е. М. Самотейкин, а ол ышкаш САР-ның ССРЭ-де элчини Джабр аль-Кафри киришкен.

(СЭТА).

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң доктаамал комиссияларында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң транспорт болгаш харылзаа талазы-биле доктаамал комиссиязы ниити ажыглалдың транспорту-биле чүък сөөртүлгезиниң байдалының дугайында айтырыгны бодунуң ээлчеглиг хуралынга чугаалашкан. Республиканың автотранспорт эргелели чүък транспортунуң ажылын экижидер талазы-биле ажылдарны чорутканының түңнелинде бо чылдың он айларының планын автобүдүрүлгелериниң хөй нуруузу күүсеткен, эргелел планын 101 хуу күүсеткен. Ол ниитизи-биле чүък сөөртүр болза чүък сөөртүлгези эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге, 4,4 хуу, автомашиналарның тонна ажылдап кылыышкыны 7,2 хуу, тонна-километрге 3,7 хуу өскени ол. Ниити ажыглал транспортунуң бүдүрүлге баазазын хөгжүдер хемчеглер алдынып турар.

Ыңчалзажок 1977 чылдың он айларының чүък саарылгазының планы чедир күүсеттинмээн. Чамдык автобүдүрүлгелериниң, ылаңгыя Кызылдың № 2, 3 база Шагаан-Арыгның, Чадаананың, Ак-Довурактың болгаш Хову-Аксының автобүдүрүлгелериниң чүък машиналарының техниктиг белеңи чавыс болуп турар. Машиналарның шугумче үнер коэффициентизи планда 0,58 турда, 0,569 болган, чүдүрер болгаш дүжүрер черлерге машиналарның аңаа турары ам-даа хөй.

Үстүнде четпестерни анализтеп көргеш, доктаамал комиссия чүък автомашиналар парыгын ажыглаарын экижидер, техниктиг белеңин бедидер, машиналарның чүък чок маңнаарын кызырар болгаш кожугулут составтарны ажыглаарын калбартыр хемчеглерни алырын Тыва транспорт эргелелинге сүмелээн. Республика иштиниң оруктарының байдалын экижидер хемчеглерни алырын автооруктар тударының болгаш ажыглаарының бүдүрүлге эргелелинге, автотранспорттуң шимчээшкинин болгаш автооруктарның байдалын контрольдаарын республикада күрүне автоинспекциязынга сүмелээн.

* * *

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң үлетпүр болгаш тудуг талазы-биле доктаамал комиссиязы 1977 чылда ажыглалга киирер эң чугула бүдүрүлге объектилерин «Тыва тудуг» трестиң тудуп турарының байдалын база үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелерин электрижидеринге хамаарыштыр Тыва АССР-ниң депутаттарынга соңгукчуларның чагыын Тыва электри четкилер черинин күүседип турарының дугайын бодунуң хуралынга чугаалажып көрген.

Бо чылын ажыглалга киирер бүдүрүлге объектилериниң тудуун «Тыва тудуг» трест кончуг багай боттандырып турарындан Сукпак суурда хаван азыраар комплексти, Ак-Довуракта даг-дүгү арыглаар комбинатка немелде күчүнү, Кызылда амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң комплекстиг баазазын ажыглалга киирериниң пландары күүсеттинмейн турар. Кызыл-Мажалыктың эът комбинадын, Хову-Аксында даараныглга фабриказын болгаш өске-даа чамдык объектилерни ажыглалга киирери болдунмас чыгыы болуп турар.

Ажыглалга киирер бүдүрүлге объектилерин план ёзугаар доозарын хандырар боттуг хемчеглерни алырын, ажылчын кадрларны белеткээрин болгаш тудуг организацияларын четчир санныг ажылчыннар-биле четчелээрин, объектилерни эргежок чугула материалдар болгаш техника-биле хандырарын «Тыва тудуг» треске доктаамал комиссия сүмелээн.

Тыва электри четкилер чериниң соңгукчуларның оларга хамаарышкан чагыгларын күүседип турарын чугаалажып көргеш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кирген 6 чагыгларның ужун — Дөң-Терезин суурже электри шугуму тударын, «Тиилелге» совхозтуң № 1, 2, 3 бригадаларының электри шугумун күрүне шугумунга улаарын, чаа Шагаан-Арыг — Хайыракан суур аразынга бедик вольтулуг шугумну тударын күүсеткенин комиссия демдеглээн.

«Шекпээр» совхозче электри шугумун 6 квт-шак күженнишкинниг кылдыр эде дериирин чорудуп турар. Кызыл районнуң Бай-Кол суурун электрижидериниң ажылчы төлевилелин бо чылын кылып доозар, а тударын 1978 чылда «Тыва электри-тудуг» эргелел кылып эгелээр. Ыңчаарга 1976 чылда эгелээр ужурлуг турган Чадаана — Хандагайты электри шугумун чүгле 1978 чылда тудуп эгелээр апарган.

Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелерин электрижидер талазы-биле Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кирген чагыгларны чогуур хуусааларында күүседир хемчеглерни алырын Тыва электри четкилер черинге доктаамал комиссия сүмелээн.

ХАДЫҢНАР АРАЗЫНДА БАЖЫҢДА

«Тыва кобальт» комбинаттың септелге-тудуг цегиниң тудугжулары, монтажчылары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары Улуг Октябрьның 60 чыл юбилейин күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуп, байырлааш, бо хүннерде бедик темпини хевээр тудупшаан, онгу бешчылдың ийиги чылының планныг даалгаларын хуусаадан эрте күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбартканнар.

Комбинаттың тудугжулары бо хүннерде ийи кол тудугда — даараныглга фабриказында болгаш 140 оруннуг уруглар садында ажылдап турар. Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар болдурган социалистиг чарышка Анатолий Петрович Глуховтуң садик бажыңында ажылдап турар бригадазы тиилекчи болган. Ук бригада даараныглга фабриказында 18 дугаар КМК-ның бригадазы-биле чарыштыг, ол чарышка тиилекчи болган-даа. Ыңчангаш оларга шилчиир Кызыл тукту үнелиг белектер-биле кады тывыскан. Бригаданың тиилелгези таварылга эвес. Оон удуртукчузу — республиканың алдарлыг тудугжузу Анатолий Глухов Хову-Аксында он чеди чыл ажылдап турар, улуг дуржулгалыг, организакчы кижи.

Тыва металлургтарның хоорайжыгажы Хову-Аксының үстүү талазында сан дөрт үнген, айыраң-ак хадыңнар аразында база бир чаа тудуг бедий берген турар. Кажан бистер аңаа чоокшулап четкеш, вагончугашка кире бээривиске, тудугжуларның чугаа-соодун элээн шынгыы болду:

— Бөгүн Ак-Довурактан «35—54» дугаарлыг машина-биле эккелген 2600 тууйбунуң 40 хуузу бузук болган. Мындыг чорук-биле чежеге чедир эптежир бис. Акт бижиир херек. Ол сагал киирген кижи дээрге, барып ужуражыр, таныжар дээн тудугжувус — бригадир Анатолий Глухов болган. Шынап-ла ол-ла дораан актыны тургускаш, оон адаанга мастер А. Митошин, тудугжу Б. Дүгүр-оол база бригадир А. Глухов олар ат салдылар. Бригадирниң бедик негелделиг чаңгыс бо чижектенне илдең болду.

— Онгу беш чылдың ийиги чылының үшкү кварталында бистиң бригада комбинаттың дузалал цехтериниң аразынга чарышка тиилээш, Кызыл тукту алган бис — деп, бригадир бистиң айтырыывыска харыылады. — Шынап дээрге, бешчылдың кол сорулгазы болгай. Сан көргүзүглери база-ла чугула: үшкү кварталда бистер тудуг-монтаж ажылдарының планын 134, капитал септелгенини — 154 хуу күүседтивис. Бистиң бригаданың оолдары шынап-ла эр-хейлер болду.

А. Глуховтуң бригадазының чедиишкининиң бир онза чүүлү — коллектив кежигүннериниң эп-найыралдыы, кижи бүрүзүнүң хөй мергежилди шиңгээдип алганы болур. Ажыл шагы үзер, озалдаар таварылгалар барык чок. Кижи бүрүзү бригадирден хүннүң-не тодаргай даалганы ап, ону ак сеткилдиг күүседир. Оон түңнелинде бригаданың ажылын бүдүрер, план-даалга үргүлчү ажыр күүсеттинип турары таварылга эвес. Бир эвес тудуг материалдары-биле хандырылга эки, үзүк-соксаал чок болур болза, түңнел оон-даа эки боор болурун бригаданың кежигүннери чугаалап турар.

Тудуг тууйбузун Кызылдан болгаш Кызыл-Мажалыктан сөөртүрде ону үревейн, бүдүнү-биле эккеп ап болуруну аргазы бар турбуже, транспортчулар олче кичээңгей салбас, орукту ырак-узаанга сылдаглап, тудуг материалдарын хумагалавас таварылгалары хөй. Тууйбу чедишпезинден 48 квартиралыг бажыңның тудуун шууп соксаткан. Ол ышкаш чаа садиктиң тудуу база графиктен озалдаар чыгай берген: комбинаттың капитал тудуг килдизи, «Востоксантехмонтаж» ажылдакчылары чылыг киирип, канализация эптээрин саададып турар.

Бригадир А. Глуховтуң организакчы чоруу, оон кижилер-биле ажылдап билири, быжыг, ажыл-ишчи коллективти тургузуп шыдаан. Бригадада мурнакчыларның саны улам көвүдеп, оларның мергежили бедип турар. Ол ылаңгыя Улуг Октябрьның 60 чылынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыры дээш социалистиг чарыштың үезинде тодарганы-биле көзүлген. Тооругулуг байырлал хүннеринде бызанчы-бетончулар Чолдак-оол Ак-оол, Ховалыг Ензак, хоочун тудугжулар Күдер Салчак, Сат Экер-оол оларның күш-ажылчы чедиишкиннерин төлептиг-биле демдеглээн. Аныяктардан комсомолчу Б. Дүгүр-оол, Д. Байлак, К. Серенчап болгаш өскелер-даа дуржулгалыг даглывыкчыларның дузазы-биле тудугжунуң мергежилин чедиишкинниг шиңгээдип ап, мактал-шаңналга-даа чедип турар апарганнар. Олар Хову-Аксында чаа уруглар садын чогуур хуусаазында ажыглалга киирер дээш шиитпирлиг ажылдап турар.

1960 чылда суурнуң адаккы талазында Кара-Хаяга амгы «Тыва кобальт» комбинаттың, оон улуг күштүг электри станциязының болгаш металлургтар хоорайжыгажы — Хову-Аксының чуртталга, культура-албан черлериниң бажыңнарының тудуу кидип-не чоруп турган. Чогум-на ынчап Совет Армияның хүрээлениинден чап-чаа халашкаш, комсомолчу путёвка-биле Анатолий Глухов аңаа ажылдаары-биле чедип келген. Ол баштай-ла ТЭЦ тудуунга күш-ажылчы оруун эгелеп, дуржулгалыг тудугжуларның дузазы-биле дашчының мергежилин шиңгээдип алгаш, бо хүннерге чедир ында ажылдавышаан. Бригадирге томуйлатканындан бээр элээн үр апарган. Бо үениң иштинде Анатолий Глухов тудугжунуң берге-даа болза, хүндүлүг профессиязынга кеже кижини өөретпээн дээр. Ол — «Күш-ажылчы алдар» орденниң үшкү чергезиниң, «Күш-ажылчы шылгарал», Ленинчи юбилей медальдарының эдилекчизи.

Т. МОНГУШ.

ЧУРУКТА: А. П. Глухов бригадазының кежигүннери-биле.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНДА

Хову-Аксының коммунистериниң отчёт хуралы болуп эрткен. Парткомнуң ажылының дугайында отчёт илеткелди анаа партком секретары В. Жестовский кылган.

Өнгү беш чылдың ийиги чылында комбинаттың коллективи болгаш суурнуң бүдүрүлге, албан организациялары пландарны база социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге чедиишкиннерлиг болганын илеткелчи демдеглээн. Ылангыя Октябрь мурнунуң шалыпчы ээлчээ хайнышкынныг эрткен. Даг цеги капитал ажылдар талазы-биле чыл планын күүсеткен. Септелге-түдүг цегиниң ажылчыннары база-ла эки ажылдаан. Чылыг энергиязының сайгарылга планы чедиишкинниг күүсеттинген. «Тыва кобальт» комбинат он айларда планындан ажыр хөй муң рубльдиң продукциязын сайгарган.

Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр дээш шимчээшкин суурнуң бүдүрүлгелеринде калбарган. 527 ажылчын коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик атты чедип алган. Септелге-механика цеги, комбинаттың төп лабораториязы коммунистиг күш-ажылдың коллективтери болганнар. Хову-Аксының геологтары, садыг ажылдакчылары болгаш хлеб заводу чедиишкиннерлиг болгулаан.

Коммунистерниң отчёт хуралы ажыл-херектиң чедиишкинниг талаларын болур-чогууру-биле үнелевишаан, партия организациязының ажылында четпестерни чайладырынче, коммунистерниң авангардчы ролюн улам бедидеринче суурнуң чурттакчы чонунуң ортузунга партийжи-организастыг, масса-политиктиг ажылдарның деңнелин улам күштелдиреринче кол кичээнгейни угландырганнар.

* * *

Чөөн-Хемчик районда партия чырыдышкынының болгаш ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезиниң четкизинде бир муң 500 ажыг дыңнакчылыг 61 политшколалар, бир муң 800 ажыг дыңнакчылыг экономиктиг өөредилгениң 76 школалары ажылдап турар. Оларның дыңнакчылары неделя санында бир удаа кичээлдеп, план ёзугаар өөренип турарлар.

«Тыва» совхозта Х. Алдын-оол, «Чыраа-Бажы» совхозта Г. Канчыыр-оол, райпода Федошенкова секретарьлаан партия организациялары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң политиктиг база экономиктиг өөредилгезин эки организастап турарлар.

Бо хүннерде ССРЭ-ниң чаа Конституциязын, СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылынга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралынга эш Леонид Ильич Брежневтиң илеткелин өөренип турар.

* * *

СЭКП-ниң Улуг-Хем райкомунуң бюрозу болгаш улус депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитеди бо чылдың апрельде малчыннарның хандырылгазын экижидер дугайында доктаалды хүлээп алган турган. Ам ол доктаалды канчаар күүседип турарының дугайында «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң директору Гончарюктуң илеткелин дыңнап чугаалашкан.

Малчыннарның материалдыг болгаш культурлуг хандырылгазын экижидер, оларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар талазы-биле чамдык ажылдар кылдынганын райкомнуң бюрозу демдеглээн. Апрельден бээр малчыннарга 10 бажыңны, 5 өгнү кылып берген. Өгге шывар кидис, брезент-пөс, бажың дозулаар будук, соңга шили дээн чергелиг чүүлдер-биле хандырылга элээн экижээн. 25 өрегеден чээрби бири телевизорлуг. Арыскан, Иштии-Хем салбырларда ясли-садтарны тургускан. Газ, электри хандырылгазы экижээн. Кино, концерт көргүзүглерин организастап турар.

Ынчалза-даа малчыннар ортузунга кижизидилгелиг, организакчы ажылдарның ажыктыы болгаш дээштии ам-даа чавыс. Бо чылын 212 хойжунуң чүгле алдызы планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүсеткен. Ынчангаш малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажылдарны, социалистиг чарышты күштелдирип тургаш эки түңнелдерни чедип алырын совхозтуң партия комитединден болгаш дирекциязындан райкомнуң бюрозу негээн.

Советтер амыдыралы

КҮҮСЕЛДЕНИ ЧЕДИП АЛЫР

Улус депутаттарының Кызыл район, кодээ болгаш суур Советтери ССРЭ-ниң чаа Конституцияда Советтерге берген калбак эргелерни долу ажыглап, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлээринге идепкейлиг киржир, боттарының ажыл-чорудулгазын улам экижидер сорулганы салганнар.

Улус депутаттарының Советтериниң сессиялары оларның ажыл-чорудулгазының кол организастыг, эрге хевири болур. Советтерниң сессиялыг ажыл-чорудулгазында күрүнени эргелеп башкарарынга калбак массаның идепкейлиг киржилгези, демократтыг централизм болгаш коллективтиг удуртулга дээн ышкаш, совет тургузугнуң шак ындыг чугула демократтыг принциптери эң долузу-биле сиңниккен.

Районнуң чер-чер Советтериниң күүсекчи комитеттери Советтерниң сессияларын өй-шаанда белеткеп эрттирер, оларга хүлээп алган шиитпирлерни амыдыралга боттандырар талазы-биле кичээнгейни салып келгеннер. Бо чылын район болгаш кодээ, суур Советтериниң 5-5 сессияларын октябрь айга чедир эрттирген. Ол дээрге сессияларны чогуур үезинде, доктааткан хуусаазында чыылдырып турарының бадыткалы. Советтер боттарының сессияларынга эң чугула айтырыгларны чугаалажып келген. Бо чылын болуп эрткен сессияларга улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң пландары, бюджеттер, ССРЭ Конституциязының төлевилели, үлетпүр, тудуг, харылзаа, кодээ ажыл-агый, улус өөредилгези, кадык камгалалы, амыдырал хандырылгазы, садыг, ниитиниң чемненилгезиниң ажылын экижидери, суурларның чаагайжыдары, ниитиниң корум-чурумун быжыглаары дээн ышкаш чугула айтырыгларны чугаалашкан. Ам бо хүннерде районнуң Советтериниң сессияларында ССРЭ-ниң чаа Конституциязын, СЭКП ТК-ның октябрь (1977 ч.) Пленумунуң материалдарынга, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ээлчег чок чедиги сессиязынга партия Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң илеткелинге холбаштыр Советтерниң сорулгаларының дугайында айтырыгларны чугаалажып турар. Эрткен сессия бүрүзүнге район-даа, кодээ-даа Советтерниң доктаамал комиссияларының отчёдун дыңнап турар. Оон аңгыда июнь 19-та болуп эрткен соңгулдалар үезинде депутаттарга соңгукчуларның берген чагыгларын сессияларга чугаалашкан. Оларны күүседириниң талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылгаш, бадылаан.

Сессияларга чугаалашкан айтырыг бүрүзү орта хамаарышкан ажыл-херекти экижидеринге деткимчелиг болуп келген. Сессияларның белеткелинче база кичээнгей күштелген. Сессияны эрттирер хүнүнүң, хүн айтырыышның дугайында шиитпир үнери билек, белеткел ажылдарын бистиң районнуң Советтери чорудуп турар. Сессияны белеткээриниң болгаш эрттирериниң талазы-биле планны күүсекчи комитет бүрүзү тургузуп, ол план ёзугаар анаа илеткелди, шиитпирни баш бурунгаар белеткеп алыры чаңчыл апарган. Бо чылын болуп эрткен сессияларга депутаттарның 90 ажыг хуузу олуржуп келген. Орта чугаалажыр айтырыгларны белеткээринге депутаттар, доктаамал комиссиялар идепкейлиг киржип турарлар. Сессияларны Баян-Кол, Шамбалыг, Сукпак, Элегес-Аксы кодээ болгаш Каа-Хем суур Советтери эки белеткелдиг, бедик деңнелге эрттирип келгеннер.

Октябрь айда Сукпак кодээ Совединиң эрттирген бир сессиязы солун болган. Ук сессияны эрттирерин күүсекчи комитет баш бурунгаар белеткээн. Орта депутаттарның ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди күүском даргазы Ш. С. Ондар кылган. Илеткелде депутаттарның эрге-хүлээлгезиниң дугайында Хоойлуну ол кодээ Советтериниң депутаттары канчаар күүседип турарын кончуг ханы утказыг кылдыр киирген. Илеткелге холбаштыр депутаттарның барык 50 хуузу санал бергеннер. Ол айтырыг депутаттарның ажылын экижидеринге деткимчени бээр.

Шамбалыг кодээ Совет сессиязынга мал кыштаглаашкынынга белеткел ажылының чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалашканы база бедик деңнелге эрткен. Анаа илеткелди, шиитпирни баш бурунгаар белеткээн. Сессияга депутаттар идепкейлиг киржип, мал кыштаглаашкынында четпестерни шыңгыы шүгүмчүлээннер. Сессияның шиитпиринде айыткан хуусаалар ёзугаар четпестерни эдип, мал кыштаглаашкынында белеткелди чогуур хуусаазында чорудуп, малдарның менди кыштаарынга таарымчалыг байдалдарны тургускан, малчыннарның чуртталга бажыңнары септеттинген.

Шак ындыг бедик деңнелдиг, үндүрген шиитпири үре-түңнелдиг сессияларны Совет бүрүзүнден көрүп болур. Дыка хөй депутаттар сессиялар шиитпирлерин күүседиринге идепкейлиг киржип келгеннер. Элегес-Аксы кодээ Советтиң депутады Т. Е. Громова суурда садыгжылап ажылдап турар. Садыг, ниитиниң чемненилгезиниң дугайында айтырыгны сессияга-даа, күүском хуралынга-даа ол белеткээн. Шиитпириниң күүселдезин боттандырарынга депутат активчи кирипкен. Кызылдың каттышкан садыг чериниң социалистиг чарыжынга Громованың удурткан магазини бирги черни каш удаа ээлеп, Улуг Октябрьның 60 чылынга төлептиг ужурашкан. Улус депутаттарының Каа-Хем суур Совединиң сессиялары база бедик деңнелде эртип турар. Сессияга депутаттар колдуунда-ла 100 хуу олуржуп турар.

Район Совединиң сессия бүрүзүнге партия бөлүүнүң хуралын эрттирип турар. Оон аңгыда депутаттарның сессияларга берген санал-шүгүмчүлелдериниң канчаар күүсеттингенин депутаттарга дыңнадып турары база чурумчуй берген.

Соңгукчуларның депутаттарга берген чагыгларының канчаар күүсеттинип турарын сессияларга чугаалажып келгени чагыгларны өй-шаанда күүседиринге ажыктыг болгулаан. Эрткен чылышта кодээ болгаш суур Советтериниң депутаттарынга берген чагыглар барык шупту күүсеттинген. Район Совединиң депутаттарынга берген чамдык чагыгларындан бо чылын күүседир ужурлуг чагыгларның барык кол нуруузу күүсеттинип турар. Дараазында чылдарда күүседир чагыглар арткан. Ынчалза-даа чылчылы-биле күүсеттинмейн турар чагыглар база бар. Ону кылыр, күүседир ужурлуг албан организация черлериниң харысалга чогундан олар күүсеттинмейн турар. Шамбалыгда школа, клуб, Кара-Хаакта школа тудуу каш чыл улай доозулбайн келген. Баян-Кол, Оттук-Даш, Терлиг-Хая чедир автобустар аргыжаарын автотранспорт эргелели шиитпирлевейн турар.

Сессияларның шиитпирлериниң күүселдезин организастап турарында шыңгыы четпестер бистиң районда бар. Хөй-хөй шиитпирлерде кылыр ажылдарны чогуур хуусаазында күүсетпейн баар таварылгалар бар. Каа-Хем суур Совединиң сессияларынга социалистиг хоойлу-дүрүмнү сагыырының, ниитиниң корум-чурумун быжыглаарының дугайында айтырыгны 1976—1977 чылдарда 3 удаа чугаалашкан. Ол шиитпирлерниң күүселдези кошкак болуп арткан. Адаттынган четпестер сессия бүрүзүнде катап-катап демдеглеттинип келген. Районнуң чер-чер Советтериниң сессияларынга доктаамал комиссияларның эдеринчи илеткелдерин кончуг хоор организастап турар. Чамдык депутаттарның негелдези барык боттанмайн келген.

Советтерниң сессияларын өй-шаанда бедик деңнелге эрттирери, оларга хүлээп алган шиитпирлерниң күүселдезин чедип алыры районнуң улус депутаттарының чер-чер Советтериниң, оларның күүскомнарының, доктаамал комиссияларының болгаш депутаттарның дорт хүлээлгези болур. Ол дугайын ССРЭ-ниң чаа Конституциязында тодаргай айыткан болгай.

Ш. КАНДАН,
улус депутаттарының Кызыл район Совединиң күүскомунуң секретары.

Кызыл хоорайның хлеб заводунда Анна Савельевна Красовскаяны коллективи хүндүлээр. Ол бүдүрүлгениң кондитер цегинде бригадир, заводтуң хоочуннарының бирээзи. Оон удурткан бригадазы октябрьның планныг оналдазын 103 хуу күүсеткен.

ЧУРУКТА: «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи А. С. Красовская.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

МАЛЧЫННЫҢ ААС-КЕЖИИ

Сарыг сигенниг ийни өрү ак-ак хойлар чапты берген чор. Кадарчының чанынга келгеш, амыр-менди солушкаш: «Кымның кадарган хоюл?» деп айтырарымга: «Биче-оол Соянның» деп харыылааш, кадарчы аныяк уруг шала хүлүмзүрүп кагды. «Силер дузалакчызы силер бе» дээн дараазында айтырыгга: «Ийе, мен—уруу мен» деп харыылады.

Уругнуң чыварга она берген чаактарын топтап көөрүмге, шуткуп каан хүлер ышкаш, борбак хүрен болду.

Дараазында улуг эвес дагжыгашты ашкаш, балды изи ам-даа хүнге онмаан ыяштарлыг чаа туткан хөй кажаазын, оон ырак эвесте база-ла ындыг бажыңны, соңгу талазында өгнү база кажаа мурнунда ажылдаан кижилерни көрүп кагдывыс. Бо дээрге Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чоокта чаа Чарлыы-биле «Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны» деп хүндүлүг атты алган Биче-оол Соянның кыштаа болду.

Кажааны чаа төлевилел ёзугаар туткан, бедик, делгем, трактор-биле өдек аштаарда эптиг улуг хаалгаларлыг, тиглерин малгаштааш, чугайлап каан, девискээрин аштап, арыглаан. Бир талазында хураган кажаазын база туткаш, чугайлаан. Бүгү-ле чүвелерни таарымчалыг, көрүштүг кылдыр аайлай кылып каан — ында ажыл-ишчи, кежээ кижилерниң ажылдап, чурттап турарын өске тайылбыр чокка херечилеп турду.

Аалдың кол ээзи Биче-оол Соян, оон кадайы Танмаан Соян оларның өөнүң иштин, даштын арыглап алганындан, соой бээрге чурттаар бажыңын малгаштап, чугайлап алганындан-даа алгаш көөрге, күрүнениң-даа ажылын, хууда-даа амыдыралын бо хүннүң социалистиг чуртталгазының овур-хевиринге дүүштүр чорудуп турар кижилер-дир дивезиниң аргазы чок.

Ол ийиниң аваангыр, шимченгири, бирээзи кандыг-бир чүвени улуска чугаалап орда, хүлүмзүрүү-биле өскези деткип олурары, кандыг-бир чүвени уттупкан азы өскээр чугаалай бээрге сагындырып, немей тыртып каарын көргеш, кижи оларның чүректери, хандамыры деңге согар, түлүш-даа ышкаш кылдыр бодагылаар.

«Карам-биле харым чажыт» деп тыва кожамык ырда ышкаш, Биче-оол биле Танмаан оларның хар-назыны бөдин чажыды оон ынай чугаадан база илереди. Мен ол өг-бүлениң амыдыралының дескизин, А. П. Чеховтуң кижиде бүгү-ле чүве: арны-даа, кеткен хеви-даа, угаан-бодалы-даа шупту чараш болур дээни ышкаш шынап-ла аас-кежиктиг, бирээзи бирээзинге чаяап каан ышкаш болганын сонуурган ордум.

Биче-оол Соянның салым-чолу Совет Тываның ол ышкаш чүс-чүс кижилериниң ылгал чок. Оон адазы Дойбаа Соян 1958 чылдан эгелеп хөй малдааш, 1971 чылда пенсиялай берген. Биче-оол адазынга дузалакчылап, хой кадарып, фермага ажылдап, мал тарып боозадыр хүлээлге-даа күүседип чораан.

Уруг-дарыы өзүп, демниг болуп келгенде, Танмаан-биле сүмелешкеш, 1968 чылдан эгелеп база катап хой ажылынче шилчээн. Ажыл-ишчи өг-бүлениң коданынга чаңгыс-даа чылын улуг хорамча, чидириг турбаан, хою-даа кызырап көрбээн.

Бо чылын Биче-оол биле Танмаан Сояннар 367 хураганнарны ап, доруктур азыраан, үзүп берген, азы чүске оналаштыр 102 хураганны камгалап алган. Ам оларның коданында 350 төрүүр хой бар. Оларның эдержилгезин эки чоруткан, чайгы семиртилгези эки, декабрь айдан эгелеп төрүп эгелээр.

Малчыннарның амгы ажылдыг хереэ малды кыштан менди ажырарынче угланган. Сиген бар, суг кудар сава чылыглаттынган, чаа, чырык, чылыг кажаалар белен. Бо чылын чүс хойдан-на 105 хураганны алыр олар хүлээнген.

Сояннарның уруглары — сес. Оларны өстүрер, кайызын-даа эргелиг эриг сеткил-биле чыдар, хепкерер, өөредир дээш чүү хире хөй иш чок дээр.

— Лена 10 класс дооскаш, ам бисте дузалажып турар, бөгүн хой кадарып чоруй барды. Светлана—Ак-Довуракта, Василий — «Сельхозтехникада» чолаачы, Коля—шеригде, Ваня—8 класста өөреникчи—дээш, Танмаан Кенденовна, ие кижиниң сеткили ханган чоргаарал-биле санавышаан, келген аалчыларга шайын, боовазын салып, ажыл-ижин кылып турарын көөрге, шынап-ла «кежээ кижиниң холдарындан чалбыыш кывар» деп үлегер чугаада ышкаш, оон ажыл-ишчи холдарындан, орлан-шоваа карактарындан оттуг шөлбан чалбыраштап турган дег болду.

Бистиң чуртка кижилерниң шудургу күш-ажылы эскертинмейн артар эвес. Биче-оол Дойбаевич В. И. Лениниң төрүттүнгенинден бээр чүс чыл оюнда юбилей медалы-биле, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле, 1974, 1975 база 1976 чылдарда «Социалистиг чарыштың тиилекчизи», «Тоску беш чылдың шалыпчызы» деп хөрек демдектери-биле шаңнаткан. Танмаан Кенденовна Күш-ажылдың Кызыл Тук орденин эдилеп чоруур.

Кижиниң ажыл-ижин, оон ниитилел мурнунга ажыл-ижин хамыктың мурнунда чон эскерер, ол ону хүндүлел база идегел-биле бадыткаар. Биче-оол Дойбаевичиниң костюмунда «Кодээ Советтиң депутады» деп хөрек демдээ хүнге чайынап турду, а Танмаан Кенденовна эрткен соңгулданың мурнунда ийи чылышта район Совединиң депутадының чиик эвес хүлээлгезин база-ла төлептиг биле күүседип келген.

В. ЧУЧУН.
Барыын-Хемчик район.

Үе, болуушкуннар, фактылар

Саанчы Г. Ткачеваның миллиону

Кайгамчыктыг чедиишкини — фермага ажылдап келген чылдарының дургузунда миллион килограмм сүттү сагганы дээш Волгоград областың «Панфиловский» колхозунуң малчыннары Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры саанчы Г. Ткачевага изиг байыр чедирген.

Чээрби чыл мурнунда школа доосканының соонда улуг эвес Трудрассвет дээр сууржугашка Галина Тарасовна чедип келген. Саанчының тускай мергежилин ол аңаа шиңгээдип ап, кижилерниң хүндүткелин чедип алган. Социалистиг чарышка бирги черни Волгоград обласка он ажыг чыл дургузунда Ткачева кымга-даа алыспаан. Ол эң бедик хүлээлгелерни ап чаңчыкан. Юбилейлиг чылда инектен-не 4500 килограмм сүттү саарын шиитпирлээн. Ол хүлээлге чедиишкинниг күүсеттинип кел чыдар.

Бодунуң ажыл-ижи-биле мурнакчы саанчы суурунуң кижилериниң аразында эң-не ат-алдарлыг апарган. Ону район Совединиң депутадынга соңгаан. Ферманың өске-даа саанчылары улусчу депутаттар апарган: Г. Миргородская — кодээ Советтиң, Н. Казьмина — область Совединиң депутады.

Фермага кымын-даа сүт саалдазы элбек болзун дээш депутаттар бөлүү хөй чүүлдерни кылып турар, мал чемнериниң дугайында, кажаа-хорааны септеп-селиириниң дугайында, малчыннарның өөредилгезиниң дугайында баш удур сагыш салган. Сүт бүдүрерин үлетпүрлүг үндезинге тургузар арганы ажыл-агыйга бээр улуг комплекс тудуун шефке алырын депутаттар боттарының ажылынга кол чүүл кылдыр санап турар.

— Комплексти ажыглалга кииреери ССРЭ-ниң чаа Конституциязының чүүлдеринге дүгжүп турар, кодээ ажыл-агыйның күш-ажылын индустриалдыг күш-ажылдың бир янзы хевири болдурарының программазын бистиң чуртувуста амыдыралда чайгылыш чокка боттандырып турарын ында чугаалаан болгай — деп, Г. Ткачева чугаалап орар. — Комплекстерниң улуг ажыктыы мырыңай тодаргай: бистиң фермавыс обласка бирги черни үр үеде ээлеп келген. Өске ажыл-агыйларның малчыннары ам бисти ажарын кызыдып турар. Ынчангаш ол чорук кижилерниң чүгле мергежилиниң улам өзүп оары-биле эвес, харын бүдүрүлгени механизастап болгаш автоматчыдып турары-биле база тайылбырлаттынар. Бистиң кожаларывысты—Михайлово районнуң Арчединск комплекизин ап көрээли. Ында оператор бүрүзү 160 инекти саап турар болгай. Ортумактан кудуу эвес эртемниг аныяктар ында ажылдап турар. Бо чылын ооң кыстары тус бүрүзүнде-ле 500 тонна сүттү саар деп сөзүн берген. Кодээ ажыл-агый продукциязын үлетпүрге үндезилеп бүдүрериниң ажыы ол хире-дир. Мынчангаш бистер, депутаттар, бистиң колхозтуң партия организациязы комплекс тудуунче ындыг улуг кичээнгейни салып турар бис. Ол комплекске ажылдаарының белеткелинче ам безин кирипкен. Эки коданны, мал чеминиң баазазын тургузуп, нарын дериг-херекселдерге ажылдаар кадрларны белеткеп турар.

ХӨЙ-ХӨЙ АДРЕСТЕРЖЕ

Семипалатинск областың «Чалабай» дээр уксаалыг мал заводу Ортаа Азия республикаларының малчыннарының сөөлгү чагыын күүседипкен. Казах уксааның ак баштыг чүс инектерин Таджикистанче хуусаа бетинде чоруткан. Тус черниң селекционерлериниң эртемге үндезилеп өстүргени бедик продуктулуг инек мал бүгү чуртта алдаржып турар. Чаш малдың хонукта ортумак немелде деңзизи 740 грамм ажып турар, ынчангаш олар он ийи ай чедип чорааш-ла 350 килограмм деңзилиг болу бээр.

Казах ак баштыг уксааның коданы бо уксаалыг инек мал заводунда үш муң баш чедип турар. «Чалабай» заводтуң ол уксаалыг малын Узбекистанның, Новосибирск областың, Якутияның ажыл-агыйлары, Казахстанның дыка хөй колхозтары болгаш совхозтары садып алган.

Уксаалыг малын сайгарганындан ажыл-агый чыл бүрү чартык миллион ажыг рубль арыг орулганы ап, орулгаларының дыка хөй кезиин бүдүрүлге баазазын калбартырынга чарыгдап турар. Мал ажылының чаа комплекизин тудуп турар, чаш мал ажаарының хөй күш үнер ажылдарын механизастаан.

Казах ССР-ниң Кодээ ажыл-агый министерствозунуң бадылааны перспективтиг план ёзугаар «Чалабай» заводка уксаалыг инек малдың саны чоокку чылдарда беш чартык муң баш чедир өзе бээр. (СЭТА).

ЭМЧИЛЕР БИЛИИ БЕДИДЕР ИНСТИТУТТА

МОСКВА. Бедик мергежилдиг медицина кадрларын белеткээринче бистиң чуртувуста улуг кичээнгейни салып турар. Медиктерниң мергежилин бедидериниң талазы-биле кол албан чери болза, Эмчилерниң билиин бедидериниң Ленин орденниг төп институду болур.

Эвилелде болгаш даштыкыда эң-не сураглыг болу берген ол институт чаа бажыңче чоокта чаа көшкен. Өөредилгениң чаа корпузун ажыглалда киирген. Ооң ажыглал шөлү 9000 дөрбелчин метр. Ында ийи чүс хире аудитория, дорзан очулдурар херекселдерлиг улуг зал Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң чурттарынга кылган приборлар-биле дериттинген лингафон кабинеттери, өөредилгениң техниктиг чепсек-херекселдериниң кабинеди бар...

Эмчилерниң мергежилин бедидеринге видеомагнитофоннар, слайдпроекторлар, микроскоптар болгаш амгы үениң медицина техниказының өске-даа хөй чаа чүүлдери дузалаар.

Чаа бажыңны тускай төлевилел ёзугаар онзагай тудуг материалдарын ажыглап тургаш туткан.

ЧУРУКТА: Моол Арат Республикадан келген эмчилерниң бөлүүнүң ол институттуң чаа бажыңының чанында турары.

В. СОЗИНОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

КАТТЫШКАН СЕМИНАР-ХУРАЛ

Кызыл-Мажалык суурнуң болгаш кодээ Советтерниң күүскомнарының даргаларының, улусчу дружиналарның командирлериниң, эш хуу судтарының даргаларының, профилактика чөвүлелдериниң болгаш комсомолчу оперативтиг отрядтарының удуртукчуларының каттышкан семинар-хуралы чоокта чаа болуп эрткен.

Кем-херек үүлгедир болгаш социалистиг хоойлу-дүрүм хажыдар чоруктарга удур ажылдарның районда канчаар чоруп турарының дугайында дыңнадыгны СЭКП райкомунуң секретары О. Ч. Монгуш кылган. СЭКП Тыва обкомунуң II пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш районнуң партия, совет органнары ол талазы-биле элээн дээштиг хемчеглерни ап чорудуп турар. Ынчалза-даа кем-херек үүлгедир, хулиганнаар чоруктар ниитизи-биле районда эвээжевейн турар. Бо чорук чамдык ажыл-агыйларда, албан организацияларда улусчу дружиналарның, эш хуу судтарының болгаш оон-даа өске хөй-ниити организацияларның ажылын четпес чорудуп турарын херечилеп турар. Ниитиниң корум-чурумун үрээр, арагалаар, оорлаар чоруктарны болдурбас сорулга-биле сагындырыг ажылын доктаамал чорутпайн турарын айтыры чугула. Бо ажыл, ылангыя Дөң-Терезин, Барлык, Кызыл-Мажалык, Аянгаты суурларда болгаш Ак-Довурак хоорайда кошкак тургустунган. Оон уламындан ук черлерде кем-херек үүлгедир чоруктар эвээжевейн турар.

Районда ниитиниң болгаш хамаатыларның хууда малын оорлаар чоруктарның саны база-ла кызырылбайн турар. Оорлаар чоруктар-биле демисел ажылы үениң негелдезинге дүүшпейн турар.

Кем-херек үүлгедир, ниитиниң корум-чурумун хажыдар чоруктарны болдурбас сорулга-биле кандыг хемчеглерни ап чорутса экил дээрзиниң талазы-биле семинарның киржикчилери санал-онал солушкан. Район прокурорунуң дузалакчызы Т. К. Колина, районнуң улус судунуң даргазы В. Б-С. Тюлюш болгаш райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң начальнигиниң оралакчызы О. С. Салчак олар аңаа санал берип, хоойлу-дүрүм негелдезинге хамаарыштыр өөредиглиг чүүлдерни семинарның киржикчилеринге чугаалаан.

Шекпээр кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы Ө. О. Куулар Советтиң чанында тургустунган улусчу дружинаның болгаш профилактика чөвүлелиниң кылып чорудуп турар ажылының арга-дуржулгазын чыылганнарга таныштырган. «Хемчик» совхозта комсомол организациязының секретары А. Даваалаң совхозта комсомолчуларның оперативтиг отрядының ажылын семинарның киржикчилеринге таныштырып, ол талазы-биле арга-дуржулгазын солушкан.

Семинарның киржикчилери кем-херек үүлгедир, ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктар-биле демиселди күштелдирер сорулга-биле кылып чорудар ажылдарны, алза чогуур хемчеглерни тодарадып, кем-херек үүлгедир чоруктарны болдурбазы-биле баш удур сагындырар ажылды күштелдирерин дугурушкан.

Х. МОНГУШ.
Барыын-Хемчик район.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

КАТТЫЖЫЫШКЫННЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

СОФИЯ. «Балкан» дээр хамааты ужар чүүлдүң болгар каттыжыышкыны бодунуң ажыл-чорудулгазын доктаамал калбартып келген. Республиканың экономиктиг хөгжүлдезиниң харыысалгалыг сорулгаларын боттандырарынга улуг салыышкынны БУР-нуң ол транспорт организациязы киирген. Чедиги беш чылда авиакомпания 12 миллион пассажирлерни болгаш 70 муң тонна чүъкү сөөртүрүн планнаан.

Совет бүдүрүлгениң «ТУ-134», «ТУ-154», «ИЛ-62» деп самолёттарын «Балкан» ажыглап турар. Болгар ужудукчулар, чер кырының албан черлериниң ажылдакчылары Совет Эвилелинге белеткелди эрттирип келген. Хамааты ужар чүүл талазы-биле ийи чурттуң аразында кады ажылдажылга доктаамал өзүп турар.

РЕКОРДТУ ТУРГУСКАН

БЕРЛИН. ГДР-ниң демир-оруктарын дамчыштыр хүн бүрүде 700 муң ажыг тонна чүъкү сөөртүп турар. Ол болза республиканың үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлериниң продукциязы, даштыкыдан садып алган чүүлдер, ГДР-ден үндүр саткан бараалнар болур. Эрткен чылын транспорттуң хөй муң кижилиг ажылдакчылары чурттуң төөгүзүнде эң-не баштай миллиард ажыг тонна чүъкү сөөрткеш, сөөрткен бараалнарның ниити хемчээлиниң талазы-биле рекордту тургусканнар. Беш чылдың ийиги чылының онаалдаларын чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарышка идепкейлиг киришкеш, ГДР-ниң транспортчулары эрткен чылдыындан барык 50 млн. тонна хөй чүъкү сөөртүрлер. Чарышка киржип турган оларның идип үндүрген эгелекчи саналдары болгаш инициативалары ГДР-ниң улус ажыл-агыйынга чүс миллион марка экономиктиг ажыкты берген.

ШАЛЫПЧЫ КҮШ-АЖЫЛ

БУДАПЕШТ. Венгрияда эң улуг автотранспорт бүдүрүлге чери болур «Волан» фирманың коллективи бешки беш чылдың ийиги чылын шалыпчы күш-ажыл-биле доозар дей берген. Бо чылдың он айларының дургузунда «Воланның» ажылдакчылары 1,3 млн. ажыг пассажирлерни болгаш 145 миллион тонна чүъкү сөөрткен. Ол болза планныг көргүзүглерден 6,1 хуу хөй болган. Чыл эгезинден бээр бүдүрүлге чериниң чолаачылары 80 млн. форинтилерге кывар-чаар материалдарны камнап алган.

СЕЛЕНГАНЫ КАМГАЛААР

УЛАН-БАТОР. Моолдуң эң улуг хеми Селенга бодунуң каас-чараш бүдүжүн чидирбес: республикада Селенга бассейниниң суг курлавырларын чогумчалыг ажыглаарының болгаш камгалаарының кол схемазын ажылдап кылырын эгелээн. Гидрологтуг хайгааралдарны болгаш хемчээшкиннерни, арыглал черлерин тударын, өске-даа чугула ажылдарны күүседири схемада көрдүнген.

МАР-ның чазааның тускай доктаалы Селенганы камгалаарынга улуг салыышкынны киирер. Ол доктаал суг ажыл-агыйының тудуунуң материал-техниктиг баазазын быжыглаарынче, хемниң бассейнинге тудугларны таарыштыр тургузарынче, гидрохимиктиг лабораторияларны организастаарынче болгаш өске-даа хөй хемчеглерни боттандырып чорударынче угланган. Ооң-биле кады совет дуржулганы, чижээлээрге, Улан-Удэниң арыглал дерилгелерин өөренип көөрүнге болгаш ажыглаарынга улуг кичээнгейни салган.

(СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

ВАШИНГТОНГА УЖУРАЖЫЫШКЫН

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Республикаларның болгаш областарның совет органнарының удуртур ажылдакчыларының делегациязын АКШ-тың оралакчы президентизи У. Мондейл хүлээп алган.

Найыралдыг байдалга эрткен хүлээп алыышкын үезинде оралакчы президент биле делегацияның удуртукчузу СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцевтиң аразынга беседа болган. Совет делегациязының аян-чоруу Каттышкан Штаттар биле Совет Эвилелиниң аразында харылзааларны улам ыңай хөгжүдеринге чогумчалыг салдарны чедирер деп, У. Мондейл онзалап демдеглээн. Делегацияның чоруушкунунуң эчис сорулгазы — бистиң ийи чуртубустуң чазактарының болгаш улустарының аразынга бот-бодун билчир чорукту быжыглаарынга бүгү хемчег-биле идиг бээри болур деп, М. С. Соломенцев демдеглээн.

Беседага совет таладан ССРЭ-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин, америк таладан — президентиниң национал айыыл чок чорук талазы-биле дузалакчызы З. Бжезинский киришкен.

АКШ-тың күрүне секретары С. Вэнс совет делегацияга алдар болдуруп дүштеки шайлалга кылган. Дүштеки шайлалга үезинде С. Вэнс болгаш М. С. Соломенцев чугаалар солушкан. Дүштеки шайлалгага чазак кежигүннери, штаттар губернаторлары, сенаторлар, хөй-нити ажылдакчылары киришкен.

Совет делегацияны АКШ-тың найысылалының мэри У. Вашингтон хүлээп алгаш, аңаа хоорай хөгжүлдезиниң пландарын таныштырган.

Ол-ла хүннүң кежээзинде делегация Төрээн чуртунче ужудуп чорупкан.

Делегация ол-ла хүн Москвада ээп келген.

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Колониализмни узуткаарының айтырыгларының талазы-биле элээн каш резолюцияларны КНО-нуң Кол Ассамблеязы бадылаашкынның хөй нуруузу-биле чүүлдүг деп көрген. Гуамның, Чөөн Тиморнуң, Брунейниң, Белизтиң болгаш өске-даа колония девискээрлериниң чонунуң казыттынмас бот тодараттынар болгаш хамаарышпас эргезин ол резолюциялар бадыткап турар.

Пленарлыг хуралдың чорудулгазында социалистиг, хөгжүп эгелеп турар болгаш каяа-даа каттышпаан чурттарның төлээлекчилери санал берип чүве чугаалааш, колония девискээрлериниң национал чаңгыс эвин база девискээриниң четче-бүрүн турарын кезик-чамдык азы бүрүнү-биле хажыдар, а ол ышкаш оларның-биле кожа турар чурттарның хосталгазынга болгаш хамаарышпас чоруунга доктаамал кыжаныгның үнер дөзү болур, империалистиг күрүнелерниң шериг баазаларын оларга тургузар дээн кандыг-даа оралдажыышкыннарны буруу шапкан.

Бот тодараттынар болгаш хамаарышпас турар эргени Мурнуу Африка Республиканың база Родезияның чонунуң үндезин африкан хөй кезээнге тыпсып бербээн шаанда, ол чурттарга кандыг-даа сан-хөө, экономика болгаш техника дузаламчызын көргүзерин соксадырынче бүгү чурттарны Ассамблеяның делегаттары шиитпирлиг-биле кыйгырган.

Апартеидтиң ёзу-чурумнарынга шериг-экономиктиг болгаш сан-хөө дузаламчызын көргүзүп турары дээш КНО-га чаңгыс удаа эвес шыңгыызы-биле буруу шаптырып келген чүгле АКШ-тың, Англияның, Францияның болгаш ГФР-ниң төлээлекчилери бадылаарындан дадагалзаан.

КНО-нуң үндүрген резолюцияларын хажытпышаан, Африканың Мурнуу чүгүнде ак кештиг эвээш кезиктиң расисчи ёзу-чурумнары-биле кады ажылдажылганы үргүлчүлевишаан турар хөй националдыг корпорацияларның кем-буруулуг политиказынга делегей ниитилежилгезиниң килеңнээшкинин 101 күрүнениң делегацияларының чүүлдүгзүнүп көргени резолюцияда илереттинген.

Африканың мурнуу чүгүнде расисчи ёзу-чурумнарга политика, экономика болгаш сан-хөө деткимчезин көргүзүп турары дээш АКШ-ты, Францияны, Англияны, ГФР-ни, Японияны, Израильди, Бельгияны болгаш Италияны шиитпирлиг-биле буруу шапкаш, барыын чүк күрүнелериниң корпорацияларының контроль чок ажыл-чорудулгазы расисчи ёзу-чурумнарны быжыглаарынга идиг берип, колониализмниң, неоколониализмниң, расизмниң, апартеидтиң чүдек-бужар системазын узуткап чок кылырынга, улустарның национал хөгжүлдезиниң чорудулгазында оларның тускай догуннаан эргелерин хандыраарынга шаптыктап турар дээрзин Кол Ассамблея база катап бадыткаан.

ЭФИОПИЯ: министрниң медеглели

РИМ. (СЭТА). Эфиопияның даштыкы херектер министри Феллеке Гедле-Гиоргис Африкан Шенектиң районунда чепсектиг чөрүлдээни интернационалчыдар дээн оралдажыышкыннарга удурланып турарын медеглээн. Эфиопия Сомалиниң девискээринче кандыг-даа семээшкин кылбайн, чүгле бодунуң девискээриниң четче-бүрүн турарын камгалап, эфиоп девискээрден Сомали бодунуң шериглерин үндүрерин чедип алыр деп турар дээрзин ол итали солун «Униттага» интервьюзунга чугаалаан.

Сомалиниң реакциялыг лагерьге каттышкан чоруу Африканың демшилгелиг хөгжүлдезинге айыылды тургускан деп, министр онзалап демдеглээн. Сомали удуртулганың кылып турар үүлгедиишкиннери Сомалиниң бодунуң демшилгелиг күштерин бергедээшкиниг байдалга таварыштырган.

Эфиопия — ол дээрге националдар айтырыын бодунуң чаңчылдарынга, төөгүзүнге болгаш культуразынга дүүштүр база чоннуң күзел-соруун барымдаалап шиитпирлээр ужурлуг хөй националдыг ниитилел-дир. Бир эвес Сомалиниң агрессиязы, империалистиг кажарлаашкыннар, бистиң иштики херектеривиске холгаарлап турар реакциялыг араб күрүнелерниң кужениишкиннери эвес болза ол айтырыг шагда-ла боттуу-биле шиитпирлеттинген турар ийик деп, Феллеке Гедле-Гиоргис уламчылап чугаалаан.

Амгы бо чөрүлдээ Африкан Шенекке тыптып келген чүве төлээде, ол Африка иштиниң чөрүлдээзи болур, ынчангаш ону Африка шиитпирлээр ужурлуг деп, бис чаңгыс удаа эвес онзалап демдеглеп келген бис. Сомалиге херегээр боо-чепсек тыптынып алыры-биле сомали делегацияларның даштыкыже чоруп турар чоруу ук чөрүлдээни интернационалчыдар дээн чүткүл болуп турар болгаш Африкан Шенекте дайынче өске чурттарны хаара тудар дээн Сомалиниң бодалының дугайын херечилеп турар деп, министр медеглээн.

ЛОНДОН. (СЭТА). Англияның даштыкы херектер министри Д. Оуэн биле Сомалиниң оралакчы президентизи К. Афрахтың аразынга чугаалажыышкыннар Лондонга болган. «Амдыызында Огаденде дайын чорудулгазы үргүлчүлеп турда англи боо-чепсекти Сомалиге чорудуп бээр дугайында чугаа-даа турбас» дээрзин Великобританияның чазаа Сомалиниң төлээлекчизинге тодаргай тайылбырлаап деп, Пресс Ассошиэйшн агентилел дамчыткан.

ОЙТУР ШАПТЫРГАН

МАПУТУ. (СЭТА). Родезия дайынзырактар Мозамбик улус Республиканы удур чепсектиг чаа агрессияны кылган. Расистер ужар чүүлге ооргаланып алгаш, Тете можута улуг десантыны вертолёттардан дүжүрген. Зимбабведен дезип келгеннерниң чурттакчылыг Тембуе пунктуда лагерьинче халдаашкынны кылган деп. Мозамбикти хостаарының улусчу күштериниң (ФПЛМ) кол штавының төлээлекчизи аңаа медеглээн.

ФПЛМ-ниң дайынчылары улусчу милицияның отрядтарының деткимчези-биле халдаашкын күштеринге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны таварыштырган деп ол дыңнаткан. Агрессчи чидириглерге таварышкан.

Төп можу Маникада чурттакчылыг Эшпунгабера болгаш Гойгой пунктуларны аар артиллерияның база ужар чүүлдүң деткимчези-биле эжелеп алыр дээн расистерниң оралдажыышкынын база ойтур шапкан. Эрткен неделяда родезия дайынзырактарның кылган ол эң улуг халдаашкынының үезинде Смиттиң ёзу-чурумунуң ужур-дүржок аажылаашкыннарындан Мозамбикте камгаланып турар дескеннерниң лагерьлеринче база-ла шургуушкуннарны болдурган. Аңаа чораан даштыкы корреспондентилерниң херечилеп турарындан алырга, аразында барыын талакы чурттардан келген хөлезиленикчилер база бар болуп турар родезия шеригниң солдаттары лагерьге турган элээн каш чүс херээженнерни, кыргаңнарны болгаш бичии уругларны өлүрген. Бөлүк аарыг кижилерни медицина пунктузунуң чанынга пулемёт-биле боолап өлүрген болган. Школа бажыңынче чаза булган кирген араатаннар 11-ден 14 хар чедир назылыг 100 ажыг уругларны өлүрген.

Зимбабвениң демисежип турар улузунга деткимче көргүзерин соксадырын чедип алыр, чурттуң бодунуң иштинде хосталгалыг шимчээшкинниң өзүлдезинге шаптыктаарын оралдажыр дээш, Солсберийниң ёзу-чуруму кожазы хамаарышпас африкан күрүнелерге удур чепсектиг ажык агрессияже шилчип турар. Чижээ, бо чылдың майдан октябрьга чедир родезия дайынзырактар Мозамбикке удур 105 өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкиннерни кылган деп, республиканың даштыкы херектер министри Ж. Чиссано дыңнаткан. Ынчалзажок биске коргудар дээн бүгү оралдажыышкыннар турза-даа, Мозамбик болгаш ФРЕЛИМО партия моон соңгаар-даа патриоттарның чөптүг херээн быжыы-биле деткиир апаар деп ол онзалап демдеглээн.

ЧАЗАКТЫҢ ЧАА СОСТАВЫ

АФИНЫ. (СЭТА). «Чаа демократия» партияның баштыңы премьер-министр К. Караманлистиң тургусканы Грецияның чаа чазаа даңгыраан берген. Ноябрьның 20-де хуусаа бетинде эрттирген парламент соңгулдаларынга элээн хөй бадылаашкын алган чүгле ол партияның төлээлекчилери чазактың составында кирген. Премьер-министрниң оралакчызы К. Папаконстантину, даштыкы херектер министри — П. Папалигурас болган. Национал камгалал министринге база катап Э. Авероф-Тоссицасты томуйлаан.

Чаа чазакты тургусканы Грецияның хөй-ниитизинге сонуургал болдурбаан, чүге дээрге аңаа чүгле алды чаа министр кирген, артканнары мурнундагы составка турган деп, политиктиг хайгаарапчылар демдеглеп турар.

Ийи улуг буржуаз партия «Чаа демократия» болгаш Демократтыг төптүң эвилели эрткен соңгулдаларга соңгукчуларның дыка хөй бадылаашкыннарын чидирген болгаш 92 депутат олудундан казыткан дээрзин сагындырза чогуур.

Грецияның НАТО-дан бүрүнү-биле үнери дээш, ооң девискээринде америк-нато базаларны узуткаары дээш, «Ниити рынокка» Грецияны каттыштырарынга удур, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин бедидери дээш туржуп турган партиялар болгаш организациялар боттарының туруштарын быжыглаан.

Парламентиге бодунуң төлээлекчилериниң санын ийи катап көвүдеткен Грецияның Коммунистиг партиязы чедиишкиниг болган. Бүгү грек социалистиг шимчээшкин партия депутаттар санының талазы-биле чагырыкчы партия, «Чаа демократияның» соонда ийиги черде туруп турар. Ниитизи-биле чөөп үзелдиг күштер соңгукчуларның бадылаашкынының 35 ажыг хуузун алган, ону ук черниң парлалгазы улуг чедиишкин деп көрүп турар.

Политиктиг күштерниң чаа дензигүүрү демократтыг чаартылгалар дээш улам ыңайгы демиселге калбак болдунар аргаларны тургузуп турар деп, ГКП ТК-ның Политбюрозунуң медеглелинде демдеглээн. Чоннуң эрге-ажыктары дээш демиселдиң авангардынга турарынче партияның бүгү кежигүннерин, ооң талалакчыларын болгаш өннүктерин, коммунистиг аныяктарны Политбюро кыйгырган.

ОБЪЕКТИВТЕ — БӨГҮНГҮ ЛИССАБОН

Лиссабон — Португалия Республиканың найысылалы, садыгның болгаш пассажирлерниң чугула порту, чуртта культураның улуг төвү. Чартык миллион чурттакчылыг, даш-шимээниг хоорай Атлант океандан 15 километр черде Тежу хемниң соңгу эриинде турар. Ооң онзагай чүүлү болза, бурунгунуң (хоорай 800 чыл болган) болгаш амгы үениң хевир-шинчизиниң холуштур көстүп келири болур.

ЧУРУКТА: хоорайның чаа районунда.

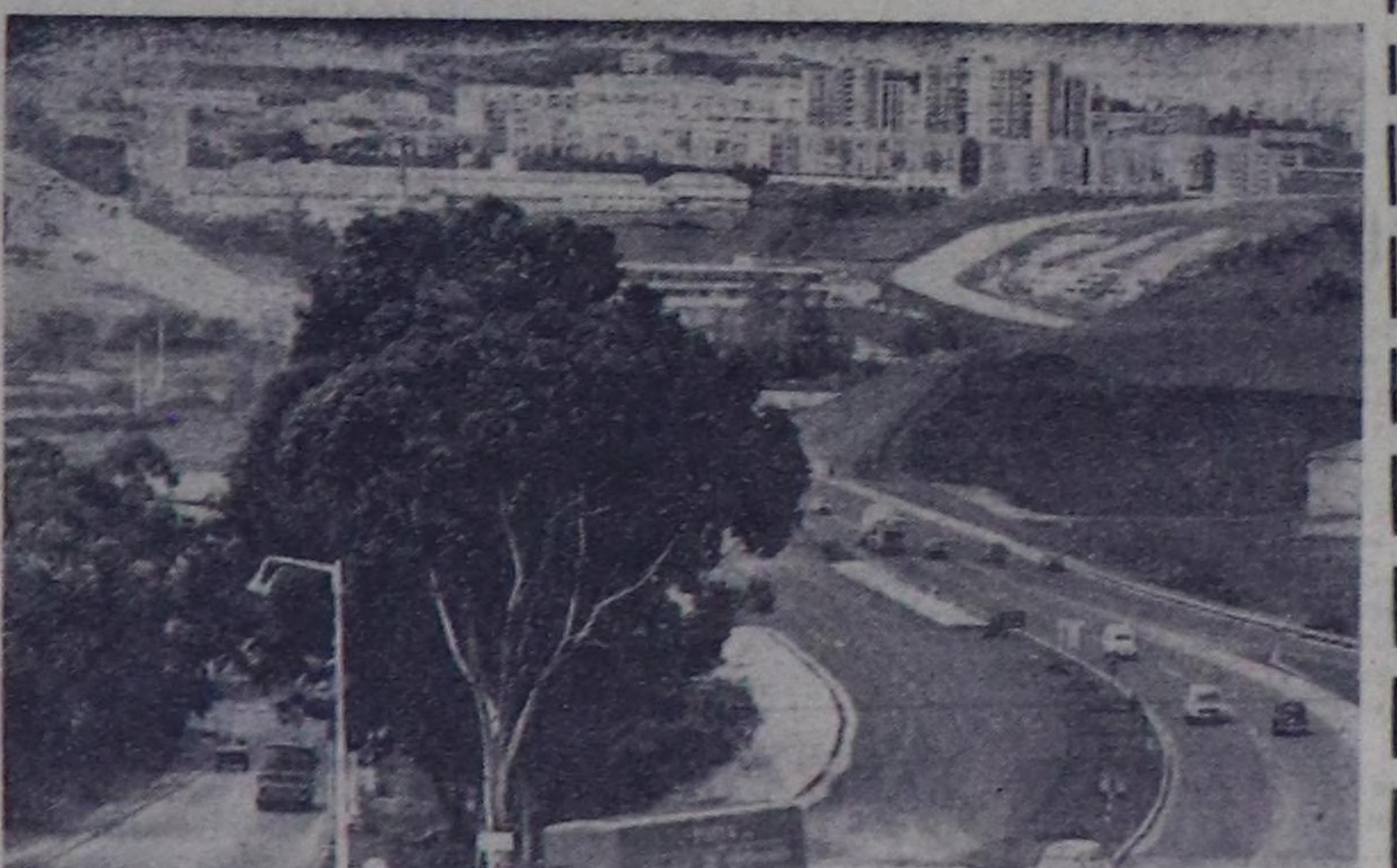

Машиналар арай боорда эртер, хөй санныг балконнарлыг, бот-боттарынга кожа турар бажыңнар болза Алфама тейинде турар португал найысылалдың эрги кезээниң онзагай чүүлү болур.

В. КОШЕВОЙНУҢ фотолары.

(СЭТА-ның фотохроникалары).

ХҮРЭЭЛЕҢИН СЫРЫЙ КАТТЫШТЫРЫП ЭГЕЛЭЭН

КАРАКАС. (СЭТА). Пиночеттиң фашистиг ёзу-чуруму эрге-чагыргада чүгле чыда күжү-биле ызырнып турар деп, бодунуң тускай корреспондентизи Леопольдо Линарестиң Сантьягодан репортажын парлап тура, «Насиональ» дээр венесуэла солуну бижээн. Баштайгы үеде эргилдени деткип турган ындыг бөлүктерде безин бодунуң талалакчыларын шериг ёзу-чуруму ышкынып эгелээн. Ооң чорудуп турар доктаамал истеп-сүрүүшкүннери, экономиктиг политиканың бууралп дүшкени шериг чазааның чааскаансыраарынга чедирген.

Хунтаның баштыңы чүгле офицерлерниң дээди составының талазындан деткимчени ап турар. Ооң талазында ол ёзу-чурумнуң антинационалчы политиказынга байып турар улуг буржуазияның эвээш кезии туруп турар. Ол бөлүктер кандыг-даа өскерлиишкиннерден коргар. Олар бодунуң улузунуң килеңнээшкининден, үүлгеткен кем-буруулуг чүүлдерни дээш кеземчеден коргарлар.

Истеп-сүрүүшкүн политиказын хунта уламчылавышаан. Хилинчектээшкиннерниң мурнуку методтары хевээр арткан, эргилде соонда тургускан онза байдалды дүжүрбээн. Бодунуң адын национал информация төвү деп өскертип алза-даа, чажыт шагдаа чери бодунуң алыс утказын өскертпээн.

Кижиниң эргелерин каржызы-биле үревишаан, политиктиг бүгү партияларны болгаш профэвилелдерни хораан. Фашистиг ёзу-чурумнуң өөскүдүп чоруткан истеп-сүрүүшкүннериниң түңнелинде муң-муң чили кижилер өлген, ис чок читкен болгаш он-он муң кижи даштыкыже дезер ужурга таварышкан.

Пиночеттиң ёзу-чуруму чурттуң экономиказын берге байдалга таварыштырган. Чурттакчы чоннуң ядыы болгаш харын-даа ортумак кезектери эң-не ядараңгай байдалда чурттап турар деп, корреспондент уламчылаан.

Чурттакчы чоннуң кижи санынга онаашкан орулга 1970 чылда турганындан куду. 1970 чылда ол орулга чылда 850 доллар турган болза, ам чылда 742 доллар апарган. Чурттуң даштыкы өрези 5.259 млн. доллар четкен. Ажыл чоктар чурттуң ажылчын күжүнүң ниити санының 12,8 хуузу боор турар деп албан черлери медеглеп турза-даа, херек кырында 20 хуузун ажа берген. Өртектер кончуг дүрген өскен. Баштайгы санаашкыннар-биле алырга, бо чылдың төнчүзүнге чедир амыдыралга херек бараалнар өртээ 65 хуу немей өзер.

Ажылчы чоннар эң-не куду ажыл төлевирин—айда чүгле 800 песону ап турар. Ол болза амыдырап чурттаарынга херек эң кудуку деңнелден безин беш катап эвээш. Олар социал страхованиениң кандыг-даа хевирлерин албайн турар.

Шериг хунтазы чили улустуң удурланыышкынын базып шыдаваан. Аар-берге байдалда ол улус бодунуң демиселин уламчылавышаан. Политиктиг партиялар болгаш демократтыг профэвилелдер эң-не чажыт байдалда хөделип турар. Ажыл төлевирин көвүдедир дээш ажылчы чоннарның демисели күштелген. Диктатурага удур демиселдиң ниити фронтузун тургузар дээш орукту дилеп турар бүгү чили оппозицияның чүткүлү болза чаңгыс эп болур.

САМБЫҢ-ДАА КАКПААН, СААЗЫН-ДАА АШПААН

Чадаананың «Хемчик» аңныр-тывыш ажыл-агыйының Барыын-Хемчикте участогу тургустунгандан бээр эвээш эвес үе эрткен. Аңныр сезонунда бо участоктуң ажылын сонуургаары-биле аңаа чеде бердим. Мооң мурнунда аңаа барып чорбаан кижи болза, ол аңныр участогунуң ажылдакчызының ажылдап, чурттап турар черин Ак-Довурак хоорайдан тывары берге. Ийи чыл мурнунда бо участок ажылдакчызының бажыңынга ажыл-херек ужун аңныр сезонунуң үезинде чеде берген мен. Ынчан ооң ажылдакчызының тускай ажылдаар конторазы-даа, аң-мең кежи шыгжаар складыдаа чок. Бодунуң чурттап олурар үш өрээл бажыңынга аңчыларны хүлээп ап, оларның дужааган аң-мең кежи орунннар адаандан шкафтар кырынга чедир оваалаңы берген чытканын көрген мен.

— Удавас ийи аал иштичурттаар бажыңны тудар, ооң бир талазы контора, склад болур, орта ажылдаар бис — деп, участоктуң амгы эргелекчизи Успун-оол Күзенмаа ынчан чугаалап олурган чүве.

Ам ооң ажылдаар черин бо удаада база-ла тыппайн, ынчангы чурттап турган бажыңынга чеде бердим. Актан келген үш аңчы керээ чарып ап, ок-чемзек алган турлар. Бажыңга улай бир өрээл тудуп алган боордан башка, мында өскерилген чүве чок болду. Аңчылар ажыл-херээн бүдүрүп алгаш үне бээрге, ам-на участок эргелекчизиниң ажыл-херээн сонуургадым.

— Бөгүнге чедир 43 аңчы керээ чарып, ок-чемзек алгаш чоруптулар. Бо чылын районнуң девискээринде дииң эрткен чылдан элбек, ынчангаш аңчыларның саны көвүдеп тур, а ок-чемзекти четчири-биле эккеп алган мен — деп, Күзенмаа Сотпаевна чугаалап эгеледи.

Ажылдаар контора — аң-мең кежи, ок-чемзек шыгжаар складты тудуп бээр деп чугаалар бүтпээни ол бе? — деп, ооң айтырдым.

— Сагыш ышкаш чүве кайда боор, ол бажыңны тудуп бээрин негеп, ам чөгелим төнген. «Сен чокта-ла бис билип турар бис, сээң хереэң эвес-тир» — деп, директор Ю. И. Волченко мени хөректээр апарган. Участок бажыңы тудары-биле 21 муң акшаны үндүрүп бергенден бээр ам ийи чыл чедип тур. Эрткен чылын тудуп эгелээр дээш каш машинаны бажың чанынга эккеп каан, ону улус оорлап-даа аппарган, чамдыызын эккелген тудугжулары-даа алган чүве, ам сентябрь айның шалыңымдан 120 акшаны директорум «ону сен ажыглаан сен» — дээш тырттырып алгаш барган болду. Чурттап олурар бажыңымга хөй улус хүлээп ап, хөй аң-мең кежи шыгжап, ок-чемзек кадагалап олурары лыка-ла берге-дир. Бажың иштинге хөй түңнүг акша-тегериг шыгжап, аң-мең кежи, ок-чемзек кадагалап деп чүвени бодап көрүңер даан — деп, ол сеткили хомудаан чугаалап олурду.

Успун-оол Күзенмаа 1965 чылда аңныр-тывыш талазы-биле техникум доосган аныяк специалист. Ам Иркутск хоорайда бодунуң эргеминиң талазы-биле институтка бот-өөредилге-биле өөренип турар. Ол ажылынга кызымак кижи.

Бо аңныр участогунга чыл бүрүде хөй өлүк-тывышты аңчылар киирип турар. Чүгле сөөлгү үш чылда безин 51 муң рубльдиң өлүүн күрүнеге дужааган. Ок-чемзекти, акша-тегерикти Чадаанадан эккеп бербес, участок эргелекчизи боду автобуска, чорук машиналарынга олуруп чорааш ап турар. Бо база-ла дүрүмге таарышпас. Ооң аңгыда дужааттынган өлүктү моон дорт Красноярскиже чорудуп турар. Ону почтага чедир боттары чүктеп дажыглаар, машина чок.

— Чамдыкта ок-чемзекти милицияга барып шыгжадып турдум — деп, Успун-оол чугаалаар. — Хөй улус хайнып, хөй аң-мең кежи чыдарга, бичии уругларның кадыынга база багай боор чүве-дир — деп, ол уламчылады.

Контораның туттунмайн турарының кол чылдагааны — ону тудары-биле берген акшазын өскээр чарыгдап каапканында. Туттунмаан бажыңны эрткен чылын туттунган, ажыглалга киирген деп меге документилер киирген. А чыл төнчүзүнде ол аңныр-тывыш ажыл-агыйы тудуг, өлүк-тывыш талазы-биле планын 120, а ону сайгарарының планын 112 хууга күүсеткен дээш шаңналгэ четкен. План күүсеткени дээш эки ажылдаан ажылчыннарны, белеткелчилерни 1570 рубль-биле, а директорун болгаш кол бухгалтерин беш дакпыр шалын акшазы-биле шаңнаар дугайында дужаалды республиканың аңныр-тывыш ажыл-агый эргелели (начальниги К. А. Башанов) үндүрген. Ук дужаалды чүгле директор биле улуг бухгалтер Н. Шалабодова таныжып, боттарының беш дакпыр шалының болгаш үстүнде берген шаңнал акшаны үлежипкеш, кымга-даа бербээн. Эрткен чылдың түңнели-биле олар бо чылын база-ла беш дакпыр шалын акшаны алганын ынчан экономистеп турган А. Ф. Володина билген.

Ооң аңгыда улуг бухгалтер Н. Шалабодова меге нарядтар бижип, билдинмес улустарның адынга дужаал бижээш, ооң акшазын ап турган фактылар бары илерээн. 1976 чылдың эгезинде ол организацияның экономизи ажылдан үне бээрге, улуг бухгалтер Курчатова деп фамилияга экономист кылдыр дужаал бижээш, күштүг бөлүрү-биле эрги, чаа директорунуң адын салгаш, 5—6 ай иштинде экономистиң шалыңын кассир Лукьянова, санажылга бухгалтери Баинова ап келгеннер. Бо чылдың июль 1-де бижээн дугаары 71 дужаал ёзугаар Моңгуш Кара-оол деп кижини чолаачы кылдыр, ооң мурнунда 66 дугаарлыг дужаалга Ондар Чимит деп кижини аңаа ажылчын кылдыр хүлээп алган дугайында дужаалдарны база-ла улуг бухгалтер бижээш, директорунуң оралакчызы Ооржак Кан-оолга ат салдыргаш, ооң шалыңын ажыл-агый эргелекчизи Галин, кассир үжелээн үлежип алганнар. Бо чүгле чаңгыс ай иштинде кажарлап алдынган акша-дыр.

Ылаңгыя аңныр сезонунуң үезинде аңчыларны мегелээр талазы-биле оларның кажарааның чүге деннээр. Улуг бухгалтер бодунуң талазынга кирбес, ак сеткилдиг кижилерни дораан-на ажылдан үндүрер, а директору база-ла ооң аайындан эртпес. Кассир Лукьянованы чылдагаан чок черге ажылдан үндүрүптерге, суд чери дедир ажылдадып каарга, аңаа касса акшазын барык ай хире тудуспаан, оон ол ажыл чок чеже ынчап олурар боор — өскээр ажылдап чоруткан. Экономистеп турган А. Володинаны база-ла чылдагаан чокка ажылдан үндүрген. Санажылга бухгалтери Баинова база-ла улуг бухгалтерниң чиижен-хоптак чоруун билгеш, ажылдан үнүп чоруткан. Улуг бухгалтер Н. Шалабодованың ындыг ак сеткилдиг эвес чоруун месткомга көрүп-даа турган, аңныр-тывыш ажыл-агый эргелелинге болгаш административтиг органнарже ажылчыннар хомудап бижип-даа турган — ооң кандыг-даа харыы, түңнел чок.

Бо чылдың август 10-да Тыва АССР-ниң аңныр-тывыш ажыл-агый эргелелинден бо организацияга улуг бухгалтер ийи эштиг санаашкын кылып келгеш, самбың-даа какпаан, саазын-даа тутпаан — тайгага үш хүн каттап, селгүүстеп алгаш «ажылында багай чүве чок улус-тур» — дээш дедир чоруй барган.

М. ИВАНОВ.

ЧАА МАШИНА

Минералдыг чемишчидилгелер чаштырар чаа машиналарның дузазы-биле 25 гектар тараа шөлүнге тук-чемишчидилгени бир шак иштинде чаштырып болур. Шенелделери доосту берген ол агрегат амгы үеде бар механизмнерден ийи катап бүдүрүкчүлүг.

Чемишчидилгелер чаштырар машиналар парыгы амгы үениң техниказы-биле немешкен. Ол чорук чурттуң кодээ ажыл-агыйынга К-701 болгаш Т-150К дээр күчүлүг тракторларны бээриниң көвүдээни-биле холбашкан. Минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни холуй чаштырар машиналар бүдүрерин шиңгээдип алган. Олар сес тонна чедир чүък сөөртүр.

Чаштырыкчыларны чемишчидилгелер-биле чүдүрериниң айтырыын шиитпирлээн. Бир шак иштинде 125 тонна тук-чемишчидилгелерни чаштырыптар дүрген чоруур агрегаттарны бүдүрүп үндүрерин үлетпүр эгелээн. Чүдүрүкчүнүң серииндедип болгаш чылыдып турар ийи кижи олурар таарыштыр кылган кабиналыг кылдыр дерээн.

Чугай далганын болгаш суук минералдыг холукааларны чаштырарынга херек цистерна-чартык кожугларны бүдүрүлге черлериниң конвейерлери хөй-биле бүдүре берген. Ол агрегаттар боду чүдүртүнер механизмнер-биле, а ол ышкаш «дүжүткүр чоруктуң витаминнериниң» хемчээлин таарыштырар хуваакчылар-биле дериттинген.

Бо чылдың чаа чүүлдериниң даңзызының аразында бедик бүдүрүкчүлүг он ажыг чаштырыкчылар бар. Оларны ада-чурттуң бүдүрүлге черлери бүдүрүп эгелей берген. Келир чылын чер ажылдакчыларының механиктиг күчүлүг дузалакчыларын бүдүрүп үндүрери үш катап ковудаар.

Ю. ГОВОРУХИН,
СЭТА-ның корр.

Москва.

◆

«ПОДВИГ»— КЛУБ-ТУР

Молдав суур Малиновскиде «Подвиг» клуб бодунуң ажылын Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры, Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Я. Малиновскийниң төрүттүнген хүнүнүң оюнга тураскаатқан кинолекциядан эгелээн. Ол клубту шериг баар назыны четпээннерге — ортумак школаның үстүкү класстарының өөреникчилеринге болгаш ук черниң «Заветы Ленина» колхозунуң аныяк чер ажылдыгларынга тургускан. Клубтуң программазында — Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында документалдыг фильмнерниң кинофестивалы, сураглыг шериг начальниктери-биле, Молдавияны хостаары дээш тулчуушкуннарның киржикчилери-биле ужуражыышкыннар.

Төрээн чурттуң камгалакчыларының дугайында материалдарны пионерлер болгаш комсомолчулар алды чыл дургузунда кызымак чыып келген. Чоокта чаа Малиновск суурда улуг эвес бажыңга фронт штавының тураскаал музейин ажыткан. Аңаа үжен үш чыл мурнунда 2-ги Украин фронтузунуң командылакчызы Р. Я. Малиновскийниң удуртулгазы-биле Ада-чурттуң эң чугула операцияларының бирээзи — Ясск-Кишинев операциязын ажылдап кылган турган.

Районнуң янзы-бүрү школаларындан чүс-чүс уруглар, кожазы суурларның чурттакчылары музейге кээп чораан. Музейниң материалдарын башкылар школа кичээлдеринге, комсомолчу-политинформаторлар беседаларга болгаш лекцияларга калбаа-биле ажыглап турар. Музейге «Подвиг» клубтуң хуралдарын, шериг талазы-биле номнарга диспуттарны, айтырыглар болгаш харыылар кежээлерин эрттирер апаар.

Т. ПЛЕШКО,
СЭТА-ның корр.

Рышканы,
Молдав ССР.

КОРЯК ЧЕРДЕ

КОРЯК АВТОНОМНУГ ОКРУГ. (Камчатка область) Совет эрге-чагырганың чылдарында коряк черге улуг чаартылгалар болган. Революция мурнунда ол болза хаанныг Россияның хожудангай кыдыг чери, чурттакчылары шупту-зу бижик билбес, медицина хандырылгазы чок чер турган. Амгы үеде соңгу чүктен мурнуу чүкче 1000 ажыг километр шөйлүп чоруткан ол улут девискээр тудугларының, амгы үениң культуразының чурту болу берген. Мурнуунда көшкүн чораан чукчилер болгаш корякта ам суурларда чурттап турар. Оларга—аңчыларга, аң өстүрүкчүлеринге, ивижилерге тудкан чаагайжыттынган суурларда ийи, үш каът чурттал-га бажыңнары, школалар, магазиннер, эмнелгелер, кинотеатрлар, Культура бажыңнары бар.

Чоокта чаа Коряк автономнуг округта база бир «Орбита-2» деп телевидение станциязын ажыглалда кииргенен. Ам Олютор районнуң чурттакчылары Москвадан дамчыдылгаларны хүннүң көрүп турарын солагай талакы чурукта көргүскен.

ЧУРУКТА: тундрада ивилер; Октябрь Революциязы болгаш «Хүндүлелдиң Демдээ» орденнериниң эдилекчизи, «Карагинский» совхозтуң ивижилериниң звенючузу П. С. НИКИФОРОВ.

И. ВАЙНШТЕЙННИҢ фотолары.
(СЭТА-ның фотохроникаазы).

АГИТБРИГАДАЛАР— МОСКВАНЫҢ СЦЕНАЗЫНДА

Ажылчы чоннарның бот-тывынгыр уран чүүлүнүң Бүгү-эвилелдиң бирги фестивалының лауреаттары Россияның бүгү булуңнарындан келген агитас-уран чүүлүнүң эң эки бригадалары түңнел көрүлдеге киришкеннер, ол көрүлде ноябрь 29-та Москвага доозулган.

Бот-тывынгыр уран чүүлдүң дайынчы жанрының байырлалы Москваның Күрүне университединиң гуманитарлыг эртемнер факультеттериниң Культура бажыңынга эрткен. Улуг Октябрьның 60 чылынга холбаштырган эң эки программазын 20 ажыг коллективтер көргүскен. Оларның концерттери Совет эрге-чагырганың чылдарында бистиң чуртувуска болган улуг чаартылгаларны болгаш түңнелдерни, бөгүнгү амыдыралды чурттуң маадырлыг төөгүзү-биле сырый холбаштырып турар. СЭКП-ниң XXV съездизиниң салган сорулгаларын болгаш оңгу беш чылдың планнарын күүседиринге бодунуң үлүүн киирип турар күш-ажылдың кижизи, тургузукчу ажыл-ишчи кижи агитколлективтерниң программазының кол маадыры болуп турар.

Эстрада театрынга болган түңнел концертке Горькийде «Кызыл Сормова» заводтуң ажыл-ишчилери болгаш Калининградтың балыкчылары, Брянскиниң эмчилери болгаш Липецкиниң профтехучилищезиниң сургуулдары, Ставропольдуң тараажылары болгаш Москваның студентилери ойнааннар.

(СЭТА-ның корреспондентизи).

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

ХАНДЫКШЫЛ

Михаил Монгуш школачы чылдарында-ла спортка хандыкшылдыг оолдарның бирээзи чораан. Шемниң мөгези Кара-Сал Дөрбет-оол ол үеде школаның өөреникчилерин тыва хүрештиң аргаларынга өөредип турган. Аңаа киржип турганнардан Миша шылгарап үнген. Чедиги классты ол доосқаш, хүреш маргылдааларынга дидими-биле киржип, чамдыкта шаңналга чеде бээр апарган. Оон эгелээш маргылдааларга доктаамал киржип, хүреш талазы-биле мергежилин бедидеринче кичээнгейин салган.

Онгу классты доосқаш, Михаил Монгуш Сут-Аксы ортумак школазынга күш-культура башкылай берген. Орта баргаш, республиканың сураглыг мөгелериниң бирээзи Ондар Кошкар-оол-биле таныжып алган. Дуржулгалыг мөге тыва хүрештиң аргаларын, тактиказын аныяк оолга өөредип, спортка улам-на хандыкшыткан.

1967 чылдың июльда «Сүт-Хөл» совхозтуң төвүнге алдан дөрт мөге хүрешкен. Районнуң эң-не шырак мөгелери аңаа келген. Михаил база-ла киришкен. Шыңгыы спортчу демиселдиң түңнелинде аныяк эр шүглүп, шыраан, тыва хүрештиң аргаларын билирин көргүскен. Оон бээр район болгаш республика ужур-дузалыг маргылдааларга Монгуш каш удаа хүрежип, шаңналдыг черлерни чаңгыс удаа эвес ээлеп келген.

Бо чылын республика найысылалынга эрткен Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Лопсанчап аттыг кубок дээш кодээ спортчу оюннарның тыва хүрешке тулган чемпиону дээш хүрешке Монгуш ужүүрлешкен.

Михаил Очурович 1975 чылдан бээр Чадаананың уруглар спорт школазын директорлап, аныяктарны хүрешке өөредир дээш бүгү-ле билиин, мергежилин үндүрүп турар.

ЧУРУКТА: Михаил Монгуш.

О. КУУЛАР.

Авторнуң тырттырган чуруу.

Карабах ховузунда стадионнар

Кура хемниң эриинде чуруmалдыг черде чаптылган Тилелге паркта Карабах ховузунда баштайгы стадион ажыттынган. Массалыг спортчу байырлалга чалаткан аалчыларның аразында Евлактың хоорай Совединиң улус депутаттары база бар.

Оларның аңаа келгени таварылга эвес. Районга спортту хөгжүдери-биле күш-культуржуларга чаа спорт объектилерин кылып бээринче мында чер-чер Советтери улуг кичээнгей салып турар. Улуг эвес стадионнар тудугларын олар доктаамал контрольга алган. Национал хүрешке разрядчик, боду ол-ла тудугларда ажылдап турар дашчы Тара Манафов бо ажылды харыылаар депутаттар бөлүүн баштап турар. Мањаа ол активчилерни хаара тудуп, ажылдың шынарын хайгаарап, тудугда четпестерни илереткеш, ону шалыпкын чайладып, субботаларда база воскресеньелерде шефтерни организастап турар.

Хоорküүском даргазы Г. Аббасов СЭТА-ның корреспондентизинге мынча дээн:—Депутат Г. Манафовтуң ажылының дуржулгазын күүскомнуң хуралынга чүүлдүгзүнүп деткээн. Ону бисте өске спортчу чаа тудугларга нептередирин шиитпирлээн бис. Ынчаарга бисте өске ындыг тудуглар база бар. Удавас бут бомбүү ойнаар черлиг, чиик атлетика шөлдүг, тус-тус секциялардыг база бир чаа стадион тургустунар. Депутаттарның хайгааралы-биле залдарлыг, эштир черлиг спорткомплекслерни уругларга тудуп, ажылдалга киирер.

Улус депутаттарының инициативазы-биле районнуң бүгү бүдүрүлгелеринде, колхозтарында, совхозтарында, школаларында бөдүүн спорт шөлдерин тударының шимчээшкинин улам калбарып турар. Ховеңарыглаар заводта, «Коммунизм», «Бэлэбе» колхозтарда болгаш өске-даа коллективтерде спортчу чаа комплекстерни тудуп, ажыглалга киргениниң дугайында рапорттар күүскомда ам безин кээп турар. Ынчангаш Евлахтың он муң спортчуларының саны моон соңгаар улам өзери чугаажок.

В. МОРОЗКОВ,
СЭТА-ның корреспондентизи.

Азербайджан ССР.

КЫШКЫ СЕЗОН АЖЫТТЫНГАН

МУРМАНСК. (СЭТА-ның корреспондентизи В. Белоусов). Кышкы спортчу сезон Заполярда Кировскиге дүрген маңнаар хаакчыларның маргылдаазы-биле ажыттынган. Аңаа Мурманскиниң, Москва областының, Ленинградтың, Грузияның болгаш Эстонияның эң шилиндек спортчулары киришкен. Чаа сезоннуң маргылдаазының оруунче бир дугаарында Польша Улус Республикадан аңаа белеткел кылдыры-биле келген спортчулар үнүпкен. 4х5, 3х3 километрниң эстафеталыг маргылдаазынга алдан ажыг команда киришкен. Аңаа Кировскиниң бодунуң эр-даа, херээжен-даа спортчуларының командалары тиилээн.

Эрткен воскресеньеде эң дүрген маңнаар хаакчылар маргылдаазы болган.

Кировчулар делегейниң-даа, республиканың-даа, эвилелдешкен республикаларның-даа хөй-хөй спортчу маргылдааларын мањаа организастап турар. Соңгу-барыын таланың даг хаакчыларының бирги чери дээш база ССРЭ-ниң аныяк оолдар, кыстарының бирги чери дээш «Хибинниң чазы», «Соңгу чүктүң байырлалы» болгаш өске-даа маргылдаалар мањаа эртер.

Шилиндек спортчулардан ангыда мында муң-муң спортка ынакшылдыгларның дугайы база уттундурбаан. Оларга таарыштыр хоорай чоогунда хаактың чырыткылыг оруун кылган. Соңгу чүктүң аныяктарынга хоккей шөлүп, уругларга дагга хаактаарының оруун белеткеп турар. Спортчу херекселдерни бээр прокат-пунктуну хоорайда ажыткан.

Делегей кубогу бистиинде

ТОКИО. (СЭТА-ның корр.). ССРЭ-ниң шилиндек волейболистери ноябрь 29-та Японияның командазын 3:0 санга тиилээш, делегей кубогун чаалап алган.

Кубаның спортчулары олимпий чемпионнары турган польша волейболистерни 3:0 санга уткаш, тиилеп алганнар. Түңнелинде Японияның, Кубаның болгаш Польшаның шилиндек командалары шүүлде маргылдаага бир-бир саннарны чедип алган, ынчалза-даа ойнаашкыннарның шынарының талазы-биле Японияның шилиндек командазы ийиги черни, Кубаның командазы үшкү черни ээлээн.

Волейболдуң эр командаларынга делегей кубогу бистиң чуртувуска мөңгези-биле артар: Волейболдуң делегей федерациязы (ФИВБ) ындыг маргылдааларны волейболистерниң календарының «чай чок болганындан» моон соңгаар чорутпас деп шиитпирни хүлээп алган.

Шилиндек херээжен командаларга делегей кубогун Японияның спортчулары чаалап алганын мурнунда-ла дыңнаткан болгай.

Аныяк волейболистер

Кызылдың «Спартак» эки тура спорт ниитилели он дөрттен он алды хар чедир спортчулар ортузунга волейбол маргылдаазын бир дугаарында эрттирген. Аңаа найысылалдың школаларындан 16 команда киришкен.

Уруглардан № 4 школаның командазы шылгарап үнгеш, бирги черни алган. Дараазында шаңналдыг черлерни школа-интернаттың, № 7 школаның волейболистери ээлээн.

Оолдардан № 7 школаның төлээлери волейбол ойнаарынга тергиидээн. Ийиги черни № 4 школаның, үшкүзүн — № 15 школаның командалары алган.

Тиилекчи командаларга тураскаалдыг вымпелдерни, мактал бижиктерни, ойнакчыларынга хөрек демдектерин берген. Республика маргылдаазынга киржир хоорайның шилиндек командазын тургускан.

Н. КУЗЬМИНА,
кол судья.

Сценага хүрешкен

Өвүрде Хандагайтының Культура бажыңының сценазынга тыва хүреш маргылдаазын эрттирген. Орта район төвүнүң, «Коммунизмче оруук» совхозтуң шилиндек мөгелери хүрешкен. 32 мөгениң аразында республиканың сураглыг мөгези Ш. Кара-оол, Хандагайты ортумак школазының күш-культура башкызы Д. Каң-оол болгаш өскелер-даа бар.

Спортчу демиселдиң түңнелинде Ш. Кара-оол биле Д. Каң-оол арткан. Дуржулгалыг мөге Шагдыр Кара-оол оңаан октааш, шүүлген. Үшкү-дөрткү черлерни К. Сай-оол биле Н. Лопсан ээлээн.

Хандагайтының чурттакчылары бо хүреш маргылдаазын сонуургал-биле көрген. Дыштаныр хүннерде солун маргылдааларны, кежээлерни моон соңгаар эрттирип турарын олар күзээннер.

М. МАДОН.

Ак-довуракчыларны чалаан

Эрткен дыштаныр хүннерде Ак-Довурак хоорайның Культура ордузунга көрүкчүлер эвес, «аарыкчылар» чыглып келген. Бай-Тайганың шыдыраачылары кожазы Ак-Довурактың шыдыраачылары-биле ужуражыры-биле келгеннери ол.

Ук маргылдаага 6-6 кижи состаптыг ийи команда ужурашкан. Ээзи кыш шак дургузунда үргүлчүлээн чидиг демиселдиң түңнелинде ак-довуракчылар 8:4 санны алгаш, тиилелгени чедип алган.

Бай-Тайганың шыдыраачылары аъттаныырда, чоокку үеде аалдап кээп, шыдыраага ужуражырынче ак-довуракчыларны чалааннар.

Х. МОНГУШ.

КҮЖҮН ШЕНЕШКЕН

Кызыл-Мажалык суурга районнуң школаларының аразынга хостуг хүреш маргылдаазы болуп эрткен. Аңаа алды школадан 1-1 команда киришкен. Ниитизи-биле 84 аныяк мөге хостут хүрешке күжүн шенешкен.

Болуп эрткен маргылдаага команда аайы-биле бирги черни Кызыл-Мажалык ортумак школазының өөреникчилери чаалап алганнар. Ийиги, үшкү черлерни Барлык болгаш Аксы-Барлык школаларының аныяк мөгелери үлешкеннер.

БИСТИҢ КОРР.

Маргылдааже

Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры С. А. Ковпакка тураскааткан Бүгү-эвилелдиң хостуг хүреш маргылдаазы Украин ССР-ниң Ивано-Франко хоорайынга болур. Аңаа киржири-биле бистиң республиканың шилиндек командазы чорупкан. Командаңың составында ССРЭ-ниң спорт мастерлери Сергей Мартына, Ооржак Чадамба, спорт мастеринге кандидаттар Александр Оюн, Сергей Биче-оол, Сергей Күжүгет болгаш өскелер-даа бар.

А. КУУЛАР.

4:3 санга

ХАНОИ. (СЭТА-ның корр.). ЦСКА-ның (Москва) футболистери Вьетнамга аалдап чоруп турганының үезинде Вьетнам найысылалдың аныяк спортчуларының шилиндек командазы-биле маргылдаа эрттирген. Оюнун түңнелинде вьетнам футболистер аалчыларны 4:3 санга утканнар.

Ханойнуң «Хангдэй» стадионунга үжеп муң хире кижи ол маргылдааны улуг сонуургал-биле көрген.

Эргим номчукчулар!

«Ш Ы Н»

солунну чагыдып алыңар!

Чагыдылганың өртээ: чылда 6 рубль, чартык чылда 3 рубль.

Телевидение

ДЕКАБРЬ 2-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—«Солнцеворот». Ленинградтан дамчыдылга.
11.00—А. Афиногенов — «Машенька». Телешии.
12.35—«Хойжулар салгалы». «Адалары болгаш уруглары» деп бөлүктен документалдыг телефильм.
13.00—17.00—Чапсар.
17.00—«Вьентьян: чаа чүүлдер». Документалдыг телефильм.
17.15—«К. Чуковскийниң чогаал ажылы».
18.00—Арменияның күрүнениң танцы ансамблиниң концерти.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.
18.45—«Эртемденнер-биле кады». Телефильм.
19.00—«СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин —амыдыралга». Дамчыдылга.
19.20—«Тываның неделязы». Информастыг программа.
19.40—«Телегениниң почтазы». Дамчыдылга.
19.55—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.
20.15—«Хачы болгаш оол». Мультфильм.
20.25—«Маадырлыг чоруктуң ховү почтазы». Дамчыдылганы Совет Эвилелиниң Маадыры, чогаалчы В. В. Карпов чорудар.
20.55—«Святослав Рихтерниң чогаадылгазы» деп бөлүктен музыкалыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 3-кү фильм. Программада Л. Бетховенниң чогаалдары.
22.00—«Ленинче. Кремльче». Хөй серияларг документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 2-ги ужуражылдшкын—«Байырлал».
23.00—«Үе». Информастыг программа.
23.30—01.25—«Өөнүктерниң үннери». Төнчүзүнде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.30—«Объектив».
19.00—«Москва болгаш москвачылар».
19.30—«Бистиң ырывыс, ужукла!» Уруглар коллективтериниң концерти.
20.00—ВКП(б)-ниң XV съездизиниң ажыттынганындан бээр 50 чыл ою. Дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

20.10—Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи А. Тавакайның дугайында киноочерк.
20.20—«Четкерлер кашпалы». Уран-чечен фильм.
21.55—22.25—«Берге оруk». Телефильм.

АГААР

Бөгүн республикага аяс болур. Хаттың күжү секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барыын районнарга 6—11, өскелеринге 9—14 градус соор.

Кызылга база чагбас. Хаттың күжү кошкак. Агаарның температуразы хүндүс 8—10 градус соор.

«Тыва сут тудуг» трестиң механизацияның бот-орулга-чарылгалыг участогунуң өрүмнеп үттээн черлерин септээр болгаш техника талазы-биле хандырар специализастаан участок кылдыр чаарты тургусканы-биле холбаштыр республиканың бүгү ажыл-агыйларын үттеп өрүмнээн черлерин септээринге чагыгларны «Тыва сут тудуг» трестиң механизациязының бот-орулга-чарылгалыг участогунуң адрезинче чорударын дилеп тур.

Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай. Харылзааның 9-ку салбыры, Трудовая кудумчузу, 3 «а», кабинет № 1.

Редакторнуң оралакчызы Н. Н. САТ

КИНО

ДЕКАБРЬ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Воскресенье дүнези» 9.30, 11.25, 13.15, 16.50, 18.45, 20.40, «Кижи дугайында маргылдаа» 15.15 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Мөгениң аътчыгаш» 9.00, «Назы четпээннер» 10.40, 12.25, 15.00, 17.00, 19.30, 21.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ак-көк портрет» 14.30, «Сиявуш дугайында чугаа» (2 сериялыг) 16.10, 19.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ак дүннерниң аялгалары» 15.00, 17.00, 19.00, 20.40 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:
индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, соңгу келбейн баргаа 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16332. Чагыг № 276.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфиясадыының талазы-биле болгаш ном эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01630.